

Mode, Media, Makt och Materialitet

**En studie i AI och bilder av mode genererade i Stable Diffusion och
Midjourney**

Författare: Linda Carlén
Konst- och bildvetenskap
Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet
KV 5007, Masteruppsats 30 hp VT: 2024
Handledare: Astrid von Rosen

ÄMNE: Konst- och bildvetenskap

INSTITUTION: Institutionen för kulturvetenskaper, GU

ADRESS: Box 200, 405 30 Göteborg

TELEFON: + 46 (0) 31-786 0000 (vx)

HANDLEDARE: Astrid von Rosen

TITEL: Mode, Media, Makt och Materialitet

En studie i AI och bilder av mode genererade i Stable Diffusion och Midjourney

FÖRFATTARE: Linda Carlén

ADRESS: Dalheimersgatan 4 b

TELEFON: +46 (0) 709 664741

E-POSTADRESS: lindahcarlen@gmail.com

TYP AV UPPSATS: Masteruppsats 30 hp

VENTILERINGSTERMIN: Vt 2024

Abstract

The world today is experiencing an AI summer, urging us to engage with its technologies on a daily basis. Recently, researchers have begun to voice concerns about the potential risks if we do not address the inherent biases in these systems. After all, AI is merely code based on mathematics produced by humans.

This essay focuses on Stable Diffusion and Midjourney to examine biases in fashion representation and how fashion is visualized and reproduced concerning race, social class, and culture. A series of prompts were intentionally written in simple terms such as “rich,” “poor,” and “race.” The results revealed troubling biases, as these programs consistently depicted poor individuals as people of color and portrayed wealthy, elegantly dressed individuals as exclusively white.

Keywords: Fashion, Artificial Intelligence, Power, Materiality, Stable Diffusion, Midjourney

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	5-6
1.2 Ämnesval, syfte och frågeställningar.....	6
1.3 Forskarreflexivitet.....	7
1.4 Teori och metod.....	7
1.4.1 Erwin Goffman.....	8
1.4.2 Intrycksstyrning.....	8-9
1.4.3 Främre, Bakre regioner och utsidan.....	9-10
1.4.4 Fasaden.....	10
1.4.5 Thorstein Veblen.....	10-11
1.4.6 Pierre Bourdieu.....	11-12
1.4.7 Georg Simmel.....	12-13
1.4.8 Semiotik.....	13
1.4.9 Charles Sanders Peirce.....	13-15
1.4.10 Ferdinand de Saussure.....	15
1.4.11 Roland Barthes.....	15-16
1.4.12 The Fashion System.....	16-17
1.4.13 Denotation, Konnotation.....	17
1.4.14 Matrisen.....	17-18
1.4.15 Social semiotik.....	18
1.5 Material, källor, urval och avgränsningar.....	18-19
1.6 Diskussion om källkritik.....	19
1.7 Forskningsetik.....	19
1.8 Forskningsöversikt.....	19-20
1.9 Begreppsdiskussion.....	20-21
1.10 Uppsatsens disposition.....	21
Kapitel 2. AI och media	21
2.1 AI och begreppet artificiell intelligens, en diskussion kring definition.....	21
2.2 Definition av artificiell intelligens.....	21-23
2.3 Technochauvinism och Solutionism.....	23
2.4 Machine learning/Maskininlärning.....	23-25
2.5 Deep learning/ Djupinlärning.....	25
2.5.1 ANN Artificial neural network.....	25
2.5.2 Neuron.....	26
2.5.3 CNN Convolutional neural network.....	26
2.5.4 Block 1 Convolution / Feature learning.....	26-27
2.5.5 Block 2 Detecting the features, Classification, regression segmentation.....	27-28
2.6 Generative AI.....	28
2.6.1 Large Language Models.....	28-29
2.7 Stable Diffusion och Midjourney.....	30

2.7.1 Stable Diffusion.....	30-31
2.7.2 Vektorepresentation.....	31
2.7.3 Latent Space och Bildgenerering.....	31-32
2.7.4 Auto encoder-decoder för output.....	32
Kapitel 3. Mode och Media.....	32
3.1 Mode en kort bakgrund.....	32-33
3.2 Mode och social klass.....	33-34
3.3 Bilden.....	34-35
Kapitel 4 Makt och Materialitet.....	35-36
4.1 Rasism i Stable Diffusion och Mid Journey.....	36-37
4.2 Rik kontra fattig i Stable Diffusion och Midjourney.....	37-39
4.3 En talande jämförelse.....	39-40
4.4 Fetish.....	41
4.5 Herrsockor, en maskulin fetsich.....	42
4.6 Skor.....	42-44
4.7 Prompt 16 “ugly female bodies” BLOCKERAD.....	44-45
4.8 Individens val.....	45-46
4.9 Prestige.....	46-47
4.10 Materialitet och kropp.....	47-48
4.11 Teknologisk materialitet och performativitet.....	48
Avslutande och sammanfattande diskussion.....	49-51
Käll-och litteraturförteckning.....	52-59
Bildförteckning.....	59-60
Populärvetenskaplig sammanfattning.....	61

1.1 Inledning

“The medium is the message” skriver kommunikationsteoretikern Marshall McLuhan i sin bok *Understanding Media, The extensions of man* (1964, 2001).¹ Innehållet i ett medium är alltid ett annat medium och dess budskap formar och kontrollerar graden av mänskligt agerande och associationer. Oavsett medium eller teknologi kommunicerar meddelandet information som bidrar till en djupgående förändring av människans beteende enligt McLuhan. Varje social och/eller personlig konsekvens av ett medium är resultatet av människans agerande.² McLuhan menar att det är ett innehåll som förblindar mediets karaktär då medier är förlängningar av det mänskliga sinnet.³

Bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney är medier som står individen till tjänst och fungerar som digitala verktyg vars uppgift är att generera bilder styrda av individens prompter. Bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney är aktörer vars meddelanden i form av bilder skall förstås med bakgrund av de miljarder bilder programmen är tränade på. En länk mellan teknologiskt bildskapande och sociokulturell påverkan, en länk som speglar individens drömmar och fantasier.

Jag har sedan tonåren varit intresserad av mode och människan i sin egenskap av visuell kultur. När vi medvetet skapar vårt utseende agerar vi för att framstå så attraktiva som möjligt i sociala miljöer, situationer, och grupper. I formandet av vår visuella identitet påverkas vi medvetet och omedvetet av olika faktorer och jag betraktar individen som ett medium vars meddelande är en symbios av våra yttre attribut, vår kropp och medvetande.

Mina funderingar rör sig kring de faktorer som styr våra val och att de valen inte är avgjorda av eller beroende på samhällets debatter kring jämställdhet, kön eller sexuella normer trots den uppmärksamhet som riktas mot dessa faktorer i olika sammanhang, utan valen när det gäller att utforma vår visuella identitet grundar sig på helt andra faktorer.

Diskussionen kring normer gällande jämställdhet mellan kön, fri sexuell läggning och ifrågasättande av maktstrukturer är tydlig i samhällsdebatten, men för gemene man gestalta och ta ställning för dessa normer med sin identitets visuella framtoning är en annan fråga.

Mode är ett visuellt verktyg och definitionerna av termen mode varierar därför ger jag er inblick i hur fyra författare av texter inom mode har definierat mode:

Mediateoretikern Žarko Paić refererar till sociologen och ekonomen Thorstein Veblen när han definierar mode som ett hos individen utvecklat antropologiskt behov av att beundra det symboliska ekonomisystem som genom dess makt underbygger kapitalism och konkurrenskraft.⁴

Sociologen och modeteoretikern Malcolm Barnard gör i sin bok *Fashion Theory: An Introduction* (2014) en tydlig distinktion mellan kläder för praktiskt bruk, det vill säga *clothing*, och kläder vi använder för att höja vår status, det vill säga *fashion*.⁵ Visserligen är gränsdragningen diffus men finns där menar Barnard.

Konstvetaren Andrea Kollnitz och modevetaren Marco Pecorari betraktar mode som ett materiellt och immateriellt fenomen konstruerat genom praktiker av produktion,

¹ Marshall McLuhan. *Understanding Media*, Taylor & Francis Group, E-bok. 2001, 7. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/gu/detail.action?docID=4643237>. (Hämtad 2024-05-20).

² Ibid, 7.

³ Ibid, 8-9.

⁴ Žarko Paić. *Fashion theory and the visual semiotics of the body*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2022, 11.

⁵ Malcolm Barnard. *Fashion Theory: An Introduction*. New York: Routledge, 2014, 42.

representation och konsumtion av kläder som bidrar till att generera institutionellt kollektiva diskurser, och individuellt förkroppsligad erfarenhet av individen självt.⁶

Jag tar dig med på resa i modets värld där filosofi möter makt. Semiotikern Roland Barthes, sociologen Erving Goffman, lingvisten Ferdinand de Saussure och pragmatikern Charles Sanders Peirce leder vägen tillsammans med sociologen Max Weber, sociolog och mediateoretikern Pierre Bourdieu, sociologerna Georg Simmel och Gilles Lipovetsky. Sociala avdelare som smak, social performance och symboliskt kapital speglas av sociologen Katherine Appelford som har specialiserat sig på mode och konsumtion. Appelford beskriver sin syn på sociala skillnader och klass, termer vilka i moderniserad form omvandlats till prestige, livsstil och social status, idéer hon delar med psykologen, forskaren och ingenjören Donald Norman.

Stable Diffusion och Midjourney har genom mina prompter genererat bilder som analyseras och förhoppningsvis kan vi genom att betrakta hur dessa bilder speglar makt och jämställdhet på allvar ta tag i de fördomar som ”göms i snö” bakom politiskt korrekta beteenden.

1.2 Ämnesval, syfte och frågeställningar

Min hypotes är, att trots den pågåenden feministiska debatten relaterad till jämställdhet, könsroller, rasism, social klass och poststrukturalistiska strömningar i skapandet av individen med utgångspunkten tagen från filosofiska ideer och tankar författade av bland annat filosofen och feministen Judith Butler, filosofen och idehistorikern Michel Foucault och vetenskapsteoretikern och feministen Donna Haraway, är de faktorer som styr individen i sin egenskap av, och i sitt ständigt skapande av sig själv som visuell kultur ett bekräftande av gällande sociala normer. Sociala normer som den enskilde inte kan påverka och som jag anser är styrda av yttre faktorer vilka bidrar till att profilera individens identitet, synlighet och möjlighet till påverkan i sociala strukturer.

Identiteter i det poststrukturalistiska perspektivet är socialt skapade och min undran är om mode som visuell kultur över tid har bidragit till konstruktion och dekonstruktion av dessa identiteter. Mode går bortom kläder och accessoarer. Blir dessa modeobjekt eftertraktade, förvandlas de till statussymboler, uttryck för sociala positioner och symboliskt kapital vilket redogörs för i texten om Bourdieu.

Vilken genomslagskraft har samhällsdebatten om kön, makt och sexualitet på den enskilde individen och på dess visuella utformning av sin identitet? Hur (re)konstrueras makt genom mode? Vilka faktorer styr individen i valet av mode? Är modekarusellen en global eller en västerländsk kapitalistisk produkt? Hur gestaltas mode i AI och vilken roll spelar mode i formandet av den individuellt visuella kultur som individen representerar? Har samhällsdebatten någon påverkan överhuvudtaget eller är det ett spel för gallerierna snyggt presenterat på catwalks?

Syftet är att utifrån frågeställning och hypotes med hjälp av bilder genererade av Midjourney och Stable-Diffusion undersöka mode och hur det ser ut i förhållande till jämställdhet mellan kön, rasism och social klass. Givet det gigantiska antal bilder programmen tränas på utgör de en plattform för bedömning av vad som kan beskrivas som ett verklighetens mode, det vill säga, det mode som är generellt representerat i samhället.

⁶ Andrea Kollnitz & Marco Pecorari. *Fashion, performance, and performativity: The complex spaces of fashion*. London: Bloomsbury Publishing Plc. E-bok. 2022, 3. <https://doi.org/10.5040/9781350106215>. (Hämtad-2024-05-20).

1.3 Forskarreflexivitet

Min bakgrund inom mode startade 1982 med gesällbrev i skrädderi, arbete och studier i London i ca ett år, och jag mottog senare Mästarbrev i skrädderi. Jag studerade vid ESMOD Paris och arbetade till och från några år i Paris. Jag har formgivit privata kollektioner för kunder såsom kläder, juveler och pälsar. Förutom arbete med offentlig utställning och Haute Couture visningar i Paris, har jag drivit egen designverksamhet med produktion och export till länder inom och utom EU.

Erfarenheter och kunskap som jag bär med mig är relevanta och betydande för min forskning.

1.4 Teori och metod

Jag har valt att närma mig kärnan och frågeställningen i uppsatsen utifrån ett sociologiskt perspektiv. Det närmandet ger mig möjligheten att på djupet nå de faktorer som påverkar utformandet av individens visuella identitet. Nu är detta inte en uppsats i sociologi utan konstvetenskap men för att förstå mode och bilden av individen är det avgörande att gå in i sociologin för att förstå den visuella bilden av individen.

Den grundläggande teorin bygger på Erving Goffmans tankar och ideer, men för att tydliggöra en helhet och motivering av mina tankar förankrar jag dem hos Gilles Lipovetsky, Georg Simmel, Pierre Bourdieu, Thorstein Veblen, Max Weber och sociologen Herbert Blumer vilka samtliga har speglat modets betydelse för individen.

Presentationen av Goffmans teori interaktionsritual är gjord med två böcker som bas. *Självframställning i vardagslivet* (2020), och *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik* (1988). Böckerna är översättningar av Goffman bok *The presentation of self* (1959).

Ur *Självframställning i vardagslivet* (2020) har jag använt sociologen Anders Perssons förord som ingång till Goffman, men jag föredrar den äldre översättningen *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik* (1988). Den översättningen ligger närmare originalet och är förhoppningsvis inte påverkad av samhällsutvecklingen och den förändring det eventuellt skulle innebära för tolkningen av originalet. För att nå kärnan av teorin så avskalad som möjligt använder jag den tidiga översättningen.

Erving Goffman (1922-1982) sociolog och forskare ägnade sig åt att studera individen och dess interagerande i sociala sammanhang. Hans teori är interaktionsritualer där intrycksstyrning samt metaforen om livet som en dramaturgisk scen där vi alla spelar olika roller utgör min teoretiska grund.

Goffman beskriver och förklarar individens handlingar utifrån individens sociala villkor där teckenutrustning ingår. Goffman förklarar teckenutrustning som de föremål och sociala miljöer vilka förstärker klasstillhörigheten. Teckenutrustningen, när den representerar statussymboler, används för att prägla individens förverkligande av sig själv i sin strävan att röra sig uppåt i samhällsskikten så kallad social rörlighet.⁷ Goffmans teorier är klassiska och är ytterst lämpliga för min uppsats.

Semiotiken och Goffmans teorier är samspelta. Efter genomgång av Peirce och Saussure landar jag i Barthes tolkning av mode i sitt verk *The fashion system* där hans metod är grundad i semiotiken.

⁷ Erving Goffman, Sten Åke Andersson, Sven Bergström, Gert Nilson. *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Rabén & Sjögren, 2:a uppl. 1988, 39-40.

1.4.1 Erving Goffman

“They looked”.....

Citatet är hämtat från inledningen till filmen *The Big Short* (2015), och sammanfattar syftet med den deltagande observationen vilken inom sociologin innebär att forskaren i verkligheten och i realtid tar plats i miljön som skall undersökas. Forskaren är antingen offentlig i sin medverkan (deltagande observation) efter det att deltagarna gett sina medgivanden eller, anonym i sin medverkan (dold observation). Vi kan inte, menar etnograferna, nå sann kunskap genom att sitta på vår kammare och göra antaganden utan vi måste gå ut i det sociala och studera verkligheten i dess naturliga tillstånd. Fältarbetaren bör finna sig nära sina studieobjekt och observera situationen i sin egenskap av engagerat, inlevelsefullt deltagande vittne av situationen.⁸

Finansmannen Steve Eisman (Mark Baum i filmen *The Big Short*) och hans medarbetare gjorde fältarbete i form av deltagande observation i Floridas villabebyggelse och blev varse om vad som senare utvecklades globalt till efterkrigstidens värsta finanskris med gigantiska konsekvenser för decennier framåt.

I det sociala (sam)spelet är vi alla observatörer och aktörer utifrån givna förutsättningar beroende på vår definition av situationen och den roll vi vill/inte vill, eller är tvingade att spela.

Goffman tillhörde The Chicago School of Sociology och hade där sällskap av Herbert Blumer, och sociologen George Mead, med flera. Det var här Goffman doktorerade i sociologi med sin avhandling *Communication conduct in an island community*, en avhandling baserad på hans fältarbete som observant deltagare på Shetlandsöarna. Han tjänstgjorde även vid Dept. of Social Anthropology vid Uni. of Edinburgh 1949-1951. Goffman studerar social interaktion mellan människor och skildrar samspelet utifrån en dramaturgisk scen där vi alla spelar roller. I ett socialt påverkansspel med medveten och omedveten intrycksstyrning och definition av situationen söker individen/teamet skapa en så positiv bild av sig själv/själva som möjligt.

1.4.2 Intrycksstyrning

Intrycksstyrning innebär i korthet att individer i det sociala interagerandet söker styra andras uppfattningar om dem genom intryck. Dessa är dels medvetna/utsända och omedvetna/överförda. Vi överför ständigt medvetet och omedvetet uttryck när vi befinner oss i sociala sammanhang, men vi sänder inte nödvändigtvis ut uttryck. De uttryck som berör intrycksstyrningen är de medvetna utsända uttrycken vilka vi hoppas ska göra goda intryck på andra. Vi kan kontrollera intrycksstyrning genom yttre attribut, kläder, vokabulär, reflektion och handling.⁹

Interaktionen är ett ömsesidigt agerande i situationer där det individuella framträdandet tjänar till att påverka de övriga inblandade. Individen spelar en roll, blir en aktör, och är rollen identiskt lik vid olika tillfällen men inför samma publik uppstår en social roll. Denna sociala roll är förknippad med de faktorer som speglar rollens status.¹⁰

Intrycksstyrningen är inte enbart individuell utan gäller även grupper/team. Teamets medlemmar, om teamet skall hålla ihop, måste visa lojalitet med teamet, hålla sig inom dess

⁸ Carl-Göran Heidegren och David Wästerfors. *Den interagerande människan*. Malmö: Gleerups, 2:a uppl. 2019, 91.

⁹ Erving Goffman, Sven Bergström, Henrik Gundenäs och Anders Persson, *Självframställning i vardagslivet*. Lund: Studentlitteratur, 7:e uppl. 2020, 28-31.

¹⁰ Goffman; Andersson; Bergström och Nilson. *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*, 23.

regler och rutiner, och agera med försiktighet, det vill säga att i förväg vara överens om förhållningssätt vis à vis omgivningen.¹¹

Persson skriver i sin inledning till *Självframställning i vardagslivet* (2020) att vårt agerande enligt Goffman styrs av mekanismer som till exempel, normer, utbildning, vanor, förväntningar, makt, skam och uppfostran.¹² Goffman tar också upp, vilket Persson nämner, det motstånd mot de styrande mekanismerna som individen har förmåga att frambringa och som gör att individen kan bli någon annan, förvandla både sig och delade situationer genom exempelvis intrycksstyrning, framing, rolltagande, döljande av stigma, rolldistanser, ansiktsuttryck, och interaktionsritualer. Skapandet av likhet och annanhet är ett av Goffmans studieobjekt inom social interaktion.¹³

Goffmans teorier är en sociologi om interagerandet mellan individ/individer och samhälle. En teori där intrycksstyrning inte bara påverkar situationen som sådan och hur den formas därigenom, utan också hur individen genom dess performativa agerande kan anta en roll och bli någon annan, både på gott och ont. Goffman menar att intrycksstyrning kan även dölja svek, falskhet, manipulering och rena lögn.¹⁴

Att bryta sig ur dessa normer, lojalitet och förväntningar har sitt pris i form av utslutning ur gruppen, stigmatisering, och i värsta fall social isolering.

Definition av situationen avgör hur vi agerar och interagerar. Individens intrycksstyrning beror på situationens påverkan, det vill säga hur vi definierar, tolkar situationen och hur vi kan kontrollera den.¹⁵

1.4.3 Främre (Front) och bakre (Back) regioner och utsidan

Främre regionen är det dramaturgiska perspektivets scen, intrycksstyrningens rumslighet. Främre regionen med det i avsikt iscensatta framträdandet är den del där vi blir sedda och offentliga. Genom framträdandet definieras situationen och vi agerar utifrån vår den.

Goffman talar om vikten av att kontrollera sin främre region och den publik som får tillträde eller utesluts till de olika rollerna som spelas. Han förklarar det med att våra roller kan förändras över tid och göra det obekvämt med publik som inte accepterar förändring eller kan påminna och avslöja tidigare roller inför ny publik.¹⁶ Därför utestängs icke önskvärd publik. Vi kanske inte vill synas i rollen som städerskan inför de man spelar golf med på lördagarna och som uppfattar oss tillhörande en grupp med hög social status.

Den bakre regionen är den icke-offentliga, den privata, där masken faller av och inga krav på att framföra skådespel existerar. Här tillåts olika handlingar som till exempel, oro för privatekonomin, planering av framträdanden, byte av kläder, det vill säga allt det som individen inte vill avslöja offentligt. För teamets del innebär det överläggningar, skvaller, och att tränas inför nya framträdanden. Den bakre regionen är så att säga repetitionslokal.¹⁷ Jag har valt uttrycken offentlig och icke-offentlig för att inkludera sociala medier i front respektive backstage. Sociala medier existerade inte under Goffmans levnadsår men är idag en avgörande plats för vår intrycksstyrning och den fasad som Goffman talar om under individens/teamets framträdande. Kanske är sociala medier den mest manipulativa fasaden.

¹¹ Ibid, 186-191.

¹² Goffman; Bergström; Gundenäs och Persson, *Självframställning i vardagslivet*, 23.

¹³ Ibid, 37.

¹⁴ Ibid, 37-39.

¹⁵ Ibid, 31.

¹⁶ Goffman; Andersson; Bergström och Nilson. *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*, 122.

¹⁷ Ibid, 102.

Den tredje regionen, utsidan, är rumsligheten för de utomstående. Regionen är viktig i så måtto att när de som befinner sig där träder in i situationen uppstår diskrepans, en förvirring som kan medföra en omdefiniering av situationen, förflytta referenspunkten och leda till nya situationer. Det kan också medföra avslöjanden om negativa rollgestalter som innehas av teammedlemmar eller enskild individ om de som träder in inte är välkomna.

1.4.4 Fasaden

“ är alltså den expressiva utrustning av standardtyp som avsiktligt eller omedvetet används av individer under hans framträdande.”¹⁸

Standardingredienserna i fasaden identifierar Goffman i två dimensioner, dels den sceniska platsbundna, dels den personliga som följer individen. Den sceniska fasaden speglar den sociala tillhörighet som präglar platsen vilken har en avgörande roll för framträdandet. Den är om man tolkar Goffman, en social avdelare och präglar samhället vare sig den är av proletär eller överklassmiljö. Goffman nämner som exempel exklusiva Londonklubbar vars inredning många medlemmar knappast skulle kunna införskaffa för egna medel, men som i princip hyrs av medlemmarna och ger dem en social roll, en fasad.¹⁹

Den personliga fasaden innefattar social rang, kläder, kön, yrke, ekonomi, ras, hållning, tal, språk, och utbildning. Den innefattar också våra manér och hur vi uppträder inför vår publik. Dessa faktorer speglar social status, påverkar vår intrycksstyrning och den förväntan vi har på olika roller. En social fasad, menar Goffman, blir om den används tillräckligt ofta för olika rutiner, en institutionaliserad fasad med inbyggda förväntningar av stereotyp karaktär och Goffman kallar denna form av fasad, en realitet av egen kraft, för kollektiv representation.²⁰

Goffman är stundtals synnerligen ironisk och kommenterar med glimten i ögat sin syn på individen. Vad annat är att vänta av en praktiserande deltagande observatör som i sin egenskap sociolog arbetade i LA som Blackjack-givare under 60-talet, blev haffad för korträkning (vilket anmäldes till Berkeley Uni) men trots eller kanske på grund av detta doktorerade i sociologi.

Även om han idag sedan länge är bortgången lever hans teorier kvar, och på det sätt som han går människan in på livet och synar hennes drifter och begär är han lika aktuell nu som då.

1.4.5 Thorstein Veblen

Få har skildrat konsumtion i förhållande till livsstil, och social ranking som Thorstein Veblen. Varandes mästare i sarkasm skildrar han i sin bok *The Theory of the Leisure Class*, publicerad 1899, den framväxande överklassen under tidig industrialism. Kroppsligt arbete sågs som lämpligt arbete för de lägre sociala klasserna medan de som ägnade sig åt vad han kallar ädla arbeten för att försörja sig tillhörde de högre klasserna.²¹ Det är nu den moderna *leisure class/ fritidsklassen* växer fram, det vill säga de individer som Veblen menar är icke-produktiva och lever på tillgångar.

Veblen hävdar att traditionen startade i förgångens tid då mannen ägde kvinnor, tog dem som krigsbyte och gjorde dem till slavar.²²

¹⁸ Ibid, 28.

¹⁹ Ibid, 29-30.

²⁰ Goffman; Andersson; Bergström och Nilson, *Jaget och Maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*, 33.

²¹ Thorstein Veblen and NetLibrary, Inc. *The theory of the leisure class*. Champaign, Ill, Project Gutenberg, Boulder, Colo: NetLibrary, 1990, 7.

https://web-p-ebshost-com.ezproxy.ub.gu.se/ehost/ebookviewer/ebook?sid=d1f4a5c7-ff15-4ca0-88ad-916d03967225%40redis&ppid=pp_COVER&vid=0&format=EB (Hämtad 2024-05-20).

²² Ibid, 10.

Begreppet *Conspicuous leisure / iögonfallande fritid* beskriver hur överklassen signalerar sin ekonomiska och sociala status genom att inte behöva ägna sig åt något så trivialt som industriellt arbete vilket var avsett för de lägre klasserna. Medlemmarna av fritidsklassen ägnade sig åt vad Veblen smått ironiskt kallar "high thinking". Något så ovärdigt som arbete ägnade sig överklassen inte åt men att utnyttja de lägre klasserna för sin ekonomiska välgång var helt accepterat. Veblen skiljer mellan *exploit/utnyttja* och *drudge/slit* där fritidsklassen representerar en icke-produktiv konsumtion av tid, som görs möjlig genom ett exploaterande av andras tid.²³ Denna icke-produktiva sysselsättning gav medlemmarna tid att forma smak, livsstil och vanor som bevisade klass och här ser vi en samklang med Bourdieu och begreppet smak som klassmarkör.

Conspicuous consumption/iögonfallande konsumtion beskriver konsumtion av lyxvaror och det som ger komfort åt livet för de bemedlade. Arbetarklassen, enligt Veblen, skall hålla sig blott till det nödvändiga för livets uppehåll. Konsumtion för medlemmarna i fritidsklassen skulle ske i sådan mängd att deras välstånd blev uppenbart oavsett om det gällde mat, dryck eller andra varor. Iögonfallande konsumtion av värdefulla varor gav gott anseende och förstärktes genom gåvor och fester till vänner vilket skapade en god position i tävlandet om att konsumera.²⁴

Conspicuous waste/Iögonfallande slöseri beskriver hur konsumtionen resulterar i slöseri. Slöseriet är i det ena fallet tid och i det andra fallet varor. Veblen framhåller att de båda är ett bevis på ekonomisk status och klass. Trots att Veblen skrev sin bok 1899 belyser den den historik som ligger till grund för uppfattningar som delas av Goffman i teorin intrycksstyrning, Bourdieus teori om kapitalen, Simmel idéer om mode som spegling av social klass och Webers tankar kring vår strävan att avancera i samhället. I dagens konsumtionsamhälle vilar mycket av denna tradition kvar men samtidigt blir individen alltmer medveten om konsumtionens konsekvenser.

Veblen utgår från sin teori om konsumtion när han resonerar kring mode. Mode menar Veblen är ett utmärkt bevis på iögonfallande slöseri och ett bevis på bärarens välstånd. Mode bör vara dyrt eftersom det billiga anses vara ovärdigt och är avsett för lägre klasser i samhället. Att vara välklädd innebär att plaggen är eleganta, välgjorda med finess i passform och detta menar Veblen förutsätter en tillvaro där individen är befriad från arbete. Framförallt menar Veblen att detta gäller kvinnors mode, där han påtalar de höga klackar på skorna och den opraktiska kjolen och inte minst korsetten vilka gjorde det omöjligt att arbeta, men visade på välstånd och hög social rang. Slösaktighet innebar också en självklarhet att modet skulle vara aktuellt, som bevis för högre social rang och ekonomiskt välstånd.²⁵

1.4.6 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1930-2002) menar att individen har till sitt förfogande olika former av kapital. Kapital, menar Bourdieu, är ackumulerat arbete. Kapital tar tid att anskaffa och beroende på hur vi använder vårt kapital påverkar det vår situation i det sociala samspelet och vår position i samhället.²⁶ Bourdieu lägger fram sin teori om kapitalet i fyra former; ekonomiskt, kulturellt, socialt, symboliskt kapital. Det ekonomiska kapitalet motsvarar egendom, fast eller finansiellt, kulturellt kapital representerar utbildning/ examina och

²³ Ibid, 20.

²⁴ Ibid, 32.

²⁵ Ibid, 67-69.

²⁶ Pierre Bourdieu. The forms of capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Richardson, John G., (red). 15-29. Westport Connecticut: Greenwood press, 1986, 15.

kulturell bildning och ägande av kulturella objekt, social kapital representerar individens nätverk och individernas samhälleliga positioner i detta nätverk.²⁷ Kapitalen hänger samman med villkoren för vår existens och vårt habitus, vilket syftar på de dispositioner vi ärvt, förvärvat och gör det möjligt för oss att rationellt agera och handla i den sociala världen. Inom dessa kapital ryms det symboliska kapitalet vars värde är avhängigt dess erkännande.²⁸ Habitus, menar Bourdieu, är en form av klassmarkör som definieras av ekonomiska och sociala villkor som individen ärvt och förutsätter vårt agerande i sociala sammanhang. Distinktioner som smak i allmänhet menar Bourdieu klassificerar den klassificerade, men även sociala subjekt och vår kulturella konsumtion som mat, konst och musik definierar klass, livsstil och sociala hierarkier. Ju mer raffinerad smak desto högre rang innehar individen i den sociala hierarkin.²⁹

När Bourdieu talar om fält menar han sociala rum inom vilka det råder specifika symboliska och kulturella system och hierarkier. Inom dessa fält strider människor om symboliska eller materiella tillgångar vilka är begränsade och gemensamma för de stridande. Kampen inom det sociala rummet kan också gälla mellan konservativa och utmanade krafter om fältet har en lång historia. För att försvara eller förvärva någon form av kapital inom fältet använder individerna strategier, vilka också kan användas för den oinvidiga för att nå in i salongerna, dvs klättra i ranking och nå högre sociala strata.

Även om Bourdieu är trogen begreppet smak som klassmarkör och detta i sig inte specifikt inbegriper mode (månånda tyckte han att det ämnet var uttömt av hans samtida), nämns mode inom de tre faktorer som delar sociala fraktioner: mat, kultur och presentation.³⁰ De symboliska distinktionerna, lingvistisk accent, retorik, färgen och till skärningen på ett plagg, socialt uppförande är i dubbel bemärkelse tecken vilka har en position i systemet men också tecken på erkännande betecknande dess värde i en ojämlig fördelning av välstånd. Ett symboliskt system i vilket de besitter ett värde, en social värld byggd på presuppositions/antaganden.³¹

1.4.7 Georg Simmel

Georg Simmel menar att mode är en spegling av social klass, där de lägre strävar uppåt genom att imitera individer av högre rang.³² Den sociala klass och miljö individen tillhör bidrar till ett generaliserande arv som individen i en klass förhåller sig till. Samtidigt finns det en strävan till individualitet inom ramen för den sociala kontexten, en dualism ständigt närvarande i strävan av förändring, av variation. Mode, menar Simmel, signifierar individer av samma klass och avgränsar dem från andra grupper. När imitation präglar hur vi tar emot och använder mode är det en form av makt, vi blir underställda driften att förenas med de som representerar modet och deras prestige, individer vilka i imitationens uppenbarelse

²⁷ Pierre Bourdieu. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge, 2010. Bourdieu gör en distinkt skillnad mellan att känna igen/recognise och besitta kunskap/ knowledge om kultur och betraktar det som en fråga om klasstillhörighet. 318-319.

²⁸ Donald Broady. Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg. *Skeptronhäften/Skeptron Occasional Papers*, nr 15. Uppsala Universitet: Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi. 2 korr. utgåvan 1998, 4-6. ISSN 0284-0731.

<https://broady.se/arkiv/dba-b-19981207-broady-kapitalbegreppet-skeptronhafte-15.pdf> (Hämtad 2024-05-20).

²⁹ Bourdieu. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. 169.

³⁰ Ibid, 180.

³¹ Pierre Bourdieu, Loïc Wacquant och Daniel Chernilo, Robert Fine. *Symbolic capital and social classes*. London SAGE publications. *Journal of Classical Sociology*: JCS 2013-05 Vol. 13, nr. 2, 297. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/1468795X12468736> (Hämtad 2024-05-20).

³² Georg Simmel och Donald N Levine. *On individuality and social forms: selected writings*. Chicago: University of Chicago Press. 1971, 299.

släpper taget om modet och söker nya moden att anamma.³³ Imitationen av modet i de högre klasserna ytrar sig som en profilering av identiteten inom gruppen, och är ett verktyg för de lägre klasserna att socialt utseendemässigt avancera uppåt. Simmel belyser i sin analys av mode termen *avund* och menar att i avundet ligger en delaktighet i antingen en individ eller objekt och om det är en individ menar Simmel skänker det en känsla av beundran, förnöjsamhet av att vara förmer.³⁴

Simmel nämner begreppet *skam* och beskriver det i termer av individens utanförskap i sitt val mode, att inte följa gruppens val utan på grund av bristen på medel kanske inte hålla måttet av status. Botemedlet, menar Simmel, är att vara "modemedveten /fashionable" oavsett hur spektakulärt det må vara i form av manér eller utseende. Känslan av skam när det gäller mode uttraderas när gruppen agerar unisont och individen blir en del av detta agerandet, att bryta sig ur gruppen kan leda till att individen krymper och förtvinar.³⁵

När Simmel talar om modeobjekt vilka i sig är omöjliga att bära men som blir prestigefulla och åtråvärda genom att det presenteras av kändisar, är han tidigt ute ovetandes om dagens influencers vilka framgångsrikt använder denna metod för att marknadsföra sig som varumärke oavsett om de är skådespelare eller ej.³⁶

Mode som social faktor är synnerligen ändamålsenlig menar Simmel då det förser oss med formuler för hur vi ska förhålla oss till klass, normer och förlita oss på dem. Mode är också den del av vår identitet som vi visar utåt och med vilken vi möter samhället.³⁷

1.4.8 Semiotik

Två i sig olika traditioner tar sig an semiotiken, dels Ferdinand de Saussure (1857-1913) Schweiz och Charles Sanders Peirce (1839-1914) USA. Peirce tillhör den pragmatiska skolan som utvecklades i USA under senare delen av 1800 talet till mitten av 1900 talet och huvuddragen i skolan är att genom växelverkan mellan teori och praktik tillsammans med melioristisk perspektiv hysa tilltro till mänsklig förmåga att förbättra världen. Melioristisk perspektiv är enligt Peirce när världen varken är den sämsta eller den bästa av världar, men genom mänskligt agerande har den kapaciteten att förbättras.³⁸

1.4.9 Charles Sanders Peirce

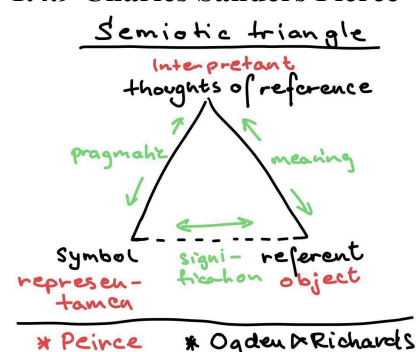

Bild 1. [Semiotisk triangel](#). Peirce, Ogden and Richards' Triads

Den moderna semiotiken grundlades av pragmatikern Peirce och visar processen där vår kultur producerar tecken och ger dem mening och/eller attribut, menar filosofen Shannon

³³ Ibid, 299.

³⁴ Ibid, 304.

³⁵ Ibid, 313.

³⁶ Ibid, 298.

³⁷ Ibid, 314.

³⁸ James Lizka. Pragmatism and the Ethic of Meliorism. *European Journal of Pragmatism and American Philosophy*, Vol. XIII-2, 2021. [Pragmatism and the Ethic of Meliorism https://doi.org/10.4000/ejppap.2442](https://doi.org/10.4000/ejppap.2442) (Hämtad 2024-05-20).

Sullivan när hon i sin artikel hänvisar till ett citat av semiotikern Teresa de Lauretis.³⁹ Semiotiken är sålunda en teori om hur mening produceras genom tolkningsprocesser. Pierce ansåg dessa processer så avgörande att hans språk och tankar var summan av honom själv. För att förstå vad och hur individen fungerar enligt Peirce måste vi förstå de tolkningsprocesser som gäller i individens habitat. Semiotiken anser Peirce är grundad i gemensamma värderingar i det samhälle individen lever i, dess kultur, historia och materialitet. Identiteten är inte statisk utan skapas och omskapas i en ständig meningsskapande semiotisk process.⁴⁰

Pierce beskriver tecknet utifrån tre komponenter och förhållandet mellan dessa: *objektet* (det som tecknet/the sign avser, det vill säga, det verkliga eller abstrakta föremålet) som är representerat av eller i

representamen (det fysiska perceptuella aspekten eller ordet) som är representerat av eller i *interpretanten* (den kognitiva tolkning, mening, emotionell reaktion, och den förståelse som mottagaren uppfattar av tecknet vilka styr agerandet). Interpretanten blir i sin tur representamen till objektet eller ett nytt objekt i en infinitiv kognitiv rörelse Det är den kognitiva processen /tanken i Peirces teori som är tecknet

Det är tolkningen/interpretationen som dels bestämmer innehållet i tecknet och hur vi agerar därefter. De tre kategoriernas relationer sinsemellan är cirkulär och är beroende av kontext såväl yttre (social) som inre (individen).⁴¹

Peirce tre kategorier av tecken är:

icon, bilden porträttet,

index, tecken som har en relation till det som representeras ex rök till eld,

symbol(sign proper) ett tecken som genom kulturell eller konventionell vedertagen praxis representerar objektet, en *a priori* kunskap av objektet till exempel en banksedel, en bussbiljett.⁴²

Lingvisten Charles Kay Ogden & retoriker Ivor Armstrong Richards' tripartite, är en triangel bestående av en *symbol* (tex krona) det vill säga ett ord eller tecken som väcker upp *intention/thoughts of reference* (reflektioner kring krona) vilken leder till *referenten* (mynt, löstand, kungakrona).

Ogden & Richards menar att det inte kan finnas något samband mellan symbolen och dess referent eftersom sambandet dem emellan uppstår i de tankar/ intentioner som symbolen skapar, vice versa. I termerna *intentioner och interpretanten*, vilka båda är socialt och kulturellt betingade, ligger likheten mellan Saussure och Peirce.

Ogden & Richards när de skapade sin tripartite var under inflytande av logiker Bertrand Russell och logisk atomism. De liksom Russell söker en säker tolkning av språket i sig. Även om Russell tidigt tog avstånd från Ogden & Richards använde han senare delar av deras filosofi i sina texter.⁴³

³⁹ Shannon Sullivan. Intersections Between Pragmatist and Continental Feminism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Edward N. Zalta (ed.) 2007-02-06. 4. The Semiotic Construction of Sexual Subjects. Citat av Teresa de Lauretis: "designate[s] the process by which a culture produces signs and/or attributes meanings of signs". <https://plato.stanford.edu/archives/spr2007/entries/femapproach-prag-cont>. (Hämtad 2024-05-20).

⁴⁰ Shannon. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Spring 2007 Edition. 2007-02-06.

<https://plato.stanford.edu/archives/spr2007/entries/femapproach-prag-cont>. (Hämtad 2024-05-20).

⁴¹ Norman, Salusa. 5.2 Semiotic In-Formation of Communication Theory. *THERE- Theory and Empiricism of Religious Evolution: Foundation of a Research Program*. Volkhard Krech. Scalar, 2018-06-12.

⁴² Nicole Everaert-Desmedt. Peirce's Semiotics. *Signo*. Louis Hébert (ed.). Quebec: Rimouski 2011. <http://www.signosemio.com/peirce/semiotics.asp>. (Hämtad 2024-05-20).

⁴³ James McElvenny. Ogden and Richards' The Meaning of Meaning and early analytic philosophy. *Language Sciences*. vol 41, 2014, 212-221. <http://dx.doi.org/10.1016/j.langsci.2013.10.001>. (Hämtad 2024-05-20).

Det är av vikt att förstå Peirce via Ogden & Richards dels för att förstå skillnaden mellan Saussure och Peirce men också för att de enligt min mening kompletterar varandra.

1.4.10 Ferdinand de Saussure

Semiologi är studier av tecken, deras natur som en del av det sociala livet och de lagar som styr tecken menar Ferdinand de Saussure. Saussure är förutom lingvist även strukturalist. Hans metod och verktyg för analys av tecken är språket, som han delar in i två delar: *language* och *speech*. *Language* representerar den språkliga struktur som existerar oberoende av individen. Individens tillämpning av språket i dagligt tal och skrift relaterar till *speech*.⁴⁴ Saussure delar in tecknet i två delar: *signifier* (*sound*) som är formen av tecknet och *signified* (*thought*) som är tecknets mentala koncept. Det lingvistiska tecknet är immateriellt enligt Saussure och tecknet i sig har inget värde vilket möjliggör dess kommunikativa transparens. I språkets system menar han att allt bygger på relationerna mellan enskilda tecken och kompositioner av flera tecken vilka kan utgöra tecken i ett större sammanhang. Saussure tar schackspelet som exempel när han redogör för sin idé om att värdet av ett tecken är relationsbaserat. Varje pjäs i tecknet schack får sitt värde baserat på relationen till de övriga pjäserna och dess position på brädet.⁴⁵ Isolerat har pjäsen inget värde om möjligt estetiskt.

Relationen, differensen och det binära förhållandet mellan tecken ger dem deras betydelse. Till exempel, för att skilja en färg från en annan och ge den ett tecken bör den kombineras med avvikande färger för att distinkt uppnå dess särart i relation till andra färger. Saussure fokuserar på lingvistiska tecken och ser språket som det viktigaste systemet i konstruering av tecken. Språket är ett system byggt på struktur och relationer inom systemet. Även om kopplingen mellan *signifier* och *signified* kan ses slumpmässig finns det undantag och det gäller tecken som genom historisering får identitet. Dessa tecken kan inte hanteras som slumpmässiga, till exempel när rött ljus används för att markera stopp i trafiken men även varningsljus i andra sammanhang.

Språket är autonomt vis-à-vis verkligheten menar Saussure och i dess system ligger skapandet av vår verklighet. Språket är nedärvt, traditionsbundet och i detta ligger att även om slumpmässighet existerar är det bundet vid systemet och dess arv. Vi är bundna av konventionen då den implicit styr relationen mellan *signifier* och *signified*. Vår förståelse för ord beror på den tradition av språklig kollektiv kontext vi föds in i. Vilket skulle enligt Saussure betyda att det inte finns något bortom språket som tar hänsyn till tex social kontext och intentioner, vilket Ogden & Richards och Peirce menar att det gör och beskriver detta i sin tripartite modell. Kritiken mot Saussure riktar sig emot hans strikta hållning av språket som system där diskursen utlämnas. Vårt reflekterande och vår kommunikation bygger på diskurser, men Saussure hanterar tecknens kombinationer sinsemellan som grammatiska byggstenar inom systemet, det vill säga han bortser från den sociala aspekten av semiotiken.⁴⁶ Detta är en av de tydliga skillnaderna mellan Saussure och Ogden & Richards och Peirce för vilka den sociala aspekten är en faktor i skapandet av tecken och dess mening.

1.4.11 Roland Barthes

Semiologi är baserat på det villkor att så länge som människors agerande och och ting har mening måste det finnas system av konventioner, regler, och koder som genererar denna

⁴⁴ David, Chandler. Introduction. *Semiotics for Beginners*. 1994. E-bok.

<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (Hämtad 2024-05-20).

⁴⁵ Jonathan, D. Culler. *Saussure*. London: Fontana/Collins, 1976, 27.

⁴⁶ David, Chandler. Paradigms and Syntagms. *Semiotics for Beginners*. 1994. E-bok.
<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (Hämtad 2024-05-20).

mening.⁴⁷ Barthes (1915-1980) följer i spåren av Saussure, men i kontrast mot Saussure menar Barthes att semiologi är en del av lingvistik. ⁴⁸ Barthes syftade här till den forskning om signifikation som process som företogs inom sociologin, antropologin och psykoanalysen, det vill säga hur mening tolkas socialt. ⁴⁹

I *Elements of Semiology* (1964) lägger Barthes upp ett system för semiologin, ett analytiskt koncept bestående av fyra delar: *Language/Speech*, *Signifier/Signified*, *Syntagm/System*, *Denotation/Konnotation* vilka i stort speglar hans tolkning av Saussures definitioner av termerna. Termerna *denotation* och *konnotation* omnämns inte hos Saussure därför ger jag här en kort förklaring till dem:

Barthes har lånat dessa termer av lingvisten Louis Hjelmslev och de är en utveckling av Saussures *Signifier/Signified* som skall ses som nivåer av representation och mening. Hjelmslev kallar det för *det konnotativa systemet*, i vilket han talar om expression och innehåll.

Denotation är den första nivån och representerar ett tecken bestående av en betecknare/signifier och en betecknad/signified. Denotationen är tecknets konkreta betydelse. *Konnotation* är den andra nivån och handlar om innehåll och symbolik. Konnotationen använder denotationen som dess betecknare och ger denotationen mening och symbolik. Här fungerar denotation som betecknare och när vi lägger till dess innebörd skapas konnotationen. ⁵⁰

Till exempel: En ros denoterar en unik blomma. Men rosen konnoterar också doft, kärlek, värme och lyx. Lyx i sig är en denotation som konnoterar juveler, bilar och fastigheter. På så sätt byggs en kedja av konnotationer från en denotation, en ros.

Myten är för Barthes ett yttrande, ett kommunikationssystem vars syfte är att ge specifik betydelse åt något eller någon. ⁵¹ *Myten* är begränsad till utvalda fenomen, förses med ett språkbruk utöver det vanliga, och är reglerad av ett urval av människors historia. Kännetecknande för myten är att den innan den blev definierad som myt i sin distinktion existerade och var förknippad med något speciellt utmärkande för sin tid, positivt och/eller negativt. Myten är så att säga ett andra semiologiskt system, ett tecken som betecknas och frambringar ett nytt tecken. Myten byggs upp av en redan existerande semiologisk kedja. ⁵² *Myten* är ett begrepp som kan tillskrivas olika faktorer inom mode och inbegripa identifiering av individen som äger föremålet i form av hög status, till exempel handväskor från modemärket Hermès och Rolex klockor. Myter är föränderliga, och kan försvinna, upplösas på grund av de är historiska, vanställa en verklighet och förvandla historien till natur. ⁵³

1.4.12 The Fashion System

I förordet till *The Fashion System* (1990) ställer sig Barthes frågan varför mode uttrycker kläder så varierat och rikligt? Varför inskjuter det mellan objektet och dess användare luxuösa bilder och ord som ett nätverk av mening? Författaren menar att svaret är ekonomi, det vill säga att få konsumenten att konsumera. Genom att bädda in objektet i en slöja av bilder, orsaker, mening, ett simulacra av det ursprungliga objektet skapas genom språket ett behov

⁴⁷ Jonathan D. Culler. *Barthes: A Very Short Introduction*. London: Fontana, 1983, 59.

⁴⁸ Ibid, 59.

⁴⁹ Roland Barthes. *Elements of Semiology*. New York: Hill and Wang, 1994, 11.

⁵⁰ David, Chandler. Denotation, connotation and myths. *Semiotics for Beginners*. 1994. E-bok. <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (Hämtad 2024-05-20).

⁵¹ Roland Barthes. *Mytologier*. Staffanstorps: Cavefors, Solna: Seelig, 1:a uppl., (ny tr.), 1969, 205.

⁵² Ibid, 211.

⁵³ Ibid, 227.

hos konsumenten som ständigt förnyas.⁵⁴ Mode menar, Barthes är ett system av tecken som i sig inte skapar kläder utan en abstraktion av kläder definierade som mode lika obeständigt som tiden själv och som flyktar förbi säsong efter säsong. Funktionen av mode är inte bara att föreslå en bild av verkligheten utan att förmedla mode som mening.⁵⁵

Barthes inleder *The Fashion System* med beskrivning av modets tre versioner av plagg: *image-clothing* (det avbildade), *real-clothing* (det verkliga) och *written-clothing* (det i text beskrivna). Det verkliga plagget är i grund och botten ett objekt sammanfogat av olika delar till en specifik form bestämd av designer och tillverkare. När plagget är definierat har det fått en beskrivning och en språklig term. Plagget blir ett ord, ett tecken som består av signifier och signified. *The vestimentary code* och dess tre versioner av plagget, det skrivna, det fysiskt existerande och det avbildade är mening kommunicerad genom tecken. Tecknet här är *the signified* (själva plagget) och *the signifier* (dess implicita betydelse, dess koncept, dess mode). Retoriken (*The rhetorical code*) menar Barthes gör plagget till ett tecken som sträcker sig bortom modet som ett speglade av samhället, dess sociala strukturer och värderingar vid en tidpunkt, i ett där och då. *Language* är det i skrift formulerade modet, *speech* är individens brukande av modet, ett förhållande mellan struktur och event, koder och meddelande.⁵⁶ Den retoriska koden är en av grundpelarna i hela systemet då den kan appliceras på alla uttalanden om mode. I den retoriska koden ligger myten, myten som gör konventionen naturlig och närvarande.⁵⁷

1.4.13 Denotation, Konnotation

Mode, menar Barthes, kan inte konstruera kläder men språket ger dem mening och värde. När ett plagg denoteras, det vill säga beskrivs i sin grundläggande form, kan det genom konnotationer ges ytterligare mening beroende på aktuella detaljer, färger och mönster vilka är i fokus för säsongen. Dessa konnotationer ger plagget ett semantiskt värde där mode ligger som en implicit faktor. Plagget blir en funktion av mode. Plagget kan också genom placering i kontext bli en del av världen, kommunicera mode genom världen och det som gäller just där och då tex "långa byxor passar till golfbanan i vår." Språkets frasering konstituerar ett konnotativt meddelande som ger både mening och värde och förvandlar ett i sig insignificant plagg till mode.⁵⁸ Det skrivna plagget är ett abstrakt väsen som gjorts levande genom ordet, genom språket, genom retorisk kod.

Men det är ett ömtåligt tidsbegränsat och i viss mån även världsligt placerat mode. Likväl som plagget getts status av mode under en begränsad tid och under den tiden tillskrivs mening (konnotering) så kan denna mening bli fråntagen plagget nästa säsong. Denotationen av plaggets konkreta form eller existens upphör inte, vi kan fortsätta att betrakta plagget, men inte som mode. Plagget, tecknet, äger för en stund genom ordet en mening som egentligen inte tillhör det och den meningen kan bli tagen tillbaka.⁵⁹

1.4.14 Matrisen

Retoriken kring ett plagg är avgörande för dess plats i modet och genom att använda *The signifying matrix*, O.S.V. bryter Barthes ned ett uttalande, en beskrivning av ett plagg i beståndsdelar för att klarlägga dess mening.⁶⁰

⁵⁴ Roland Barthes. *The Fashion System*. Berkeley, LA: University of California Press, Ltd. 1990, xi- xii.

⁵⁵ Ibid, 10.

⁵⁶ Barthes. *The Fashion System*. 17-18.

⁵⁷ Culler. *Barthes: A Very Short Introduction*. 62.

⁵⁸ Barthes. *The Fashion System*. 35-36.

⁵⁹ Ibid, 65.

⁶⁰ Ibid, 59.

Denna matris består av ett plagg tex en blus (O) vars mening bestäms dels av en specifik del i plagget, till exempel en krage, en ficka, en speciell ärm som benämns support (S) och dels av en icke-fysiskt variant som definierar supporten, till exempel färg, mönster/tryck, enfärgad (V). Matrisen kan innehålla flera led beroende på hur beskrivningen är uppbyggd. Det är väsentligt att notera att beskrivningen OSV bara kan innehålla ett objekt (O), att det är varianten/varianter av (O) som driver matrisen framåt och slutligen ger beskrivningen och plagget dess mening och status som unikt och mode. Genom att bryta ner beskrivningens beståndsdelar bit för bit i matrisen tillmäter vi objektet mening och framställer det som ett nytt men samtidigt förgängligt tecken, ett tecken bestående av signified och signifler/signifiers och varianter.

1.4.15 Social semiotik

Individer kommunicerar och vi mottager mening i form av, objekt, tal, och skrift.

Språkforskaren Günter Kress kallar detta social design och den är medveten.

Logonomic system är ett begrepp som beskriver hur människan använder semiotiska resurser.

Begreppet myntades av Kress och semiotiker Robert Hodge och belyser de regler och konventioner som styr kommunikation och skapande av mening i en social kontext. Systemet tar i akt vem som har rätten att initiera och äga kunskap, och om vilken mening som skall tillskrivas vissa faktorer och sociala kontexter.⁶¹ Systemet relaterar till makt, sociala koder, hur och av vem de reproduceras, och bygger till sin form på Peirce som var en av föregångarna till social semiotik.⁶²

Litteraturkritiker Jonathan Culler avslutar sin bok *Saussure* med ett kapitel om Saussures arv och den efterföljande semiotiken. Culler väljer att citera Saussure så här:

“every means of expression used in a society is based, in principle, on a collective norm - in other words, on convention.”⁶³

Culler fortsätter, om vi antar att tecken är konventionella bör vi undersöka vilka villkor som ligger till grund för dessa konventioner och Culler kommer då fram till att det finns underliggande system som styr. Dessa system är koder, språkliga/lingvistiska, kommunikativa, vetenskapliga/science och sociala koder.⁶⁴ Sociala koder i ett semiologiskt system synliggör den implicita mening som tecknet (kommersiella objekt; mode, och sociala faktorer; utbildning, bostad, och arbete) bär och som konstrueras genom konnotationer, och det är semiologens uppgift att klargöra detta.⁶⁵

1.5 Material, källor, urval och avgränsningar

Uppsatsens bildmaterial utgår ifrån ett urval av bilder baserat på cirka 500 bilder genererade i programmen Stable Diffusion och Midjourney. För att bildprogrammen ska generera bilder skapas textfiler/promppter med instruktioner om hur bilden ska se ut. Jag reserverar mig från eventuella fel i beskrivningen av den teknik som berör kapitlet Artificiell intelligens.

De prompter, det vill säga text formulerad i korta fraser, som används är i första steget neutrala icke värdeladdade, därefter adderas värdeord som “rich” “poor”, “desirable”, “race doesn't matter”, “ugly” med flera. Prompterna är specifikt utformade för att utröna om fördomar gällande ojämlikheter, rasdiskrimineringar, klichéer och statusrelaterade normer

⁶¹ Gillian Rose. *Visual methodologies: an introduction to researching with visual materials*. London: Sage, 4. uppl. 2016, 139-141.

⁶² Ivan Fomin. Logonomic signs as three-phase constraints of multimodal social semiosis. *Semiotica*, Vol 247, 2022, 34-36. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1515/sem-2021-0037> (Hämtad 2024-05-20).

⁶³ Culler. *Saussure*. 92.

⁶⁴ Ibid, 99-101.

⁶⁵ Ibid, 101.

förekommer och hur de eventuellt representeras i bildprogrammen det vill säga prompterna följer syftet med uppsatsen. I kapitel tre beskrivs processen kring skapandet av bilderna som genereras. Under punkt 1.9 Begreppsdiskussion ges ingående förklaring till begreppet prompt. Prompter skrivs alltid på engelska eftersom det är språket bildprogrammen förstår och programmerade för.

1.6 Diskussion om källkritik

De källor jag använder saknar kommersiellt syfte och är inte knutna till politiska eller ideologiskt kontroversiella organisationer. Källorna är akademiskt trovärdiga och i de fall de inte har akademiskt ursprung är informationen enbart i undervisande form och inte kommersiell. Goffmans teorier baseras på hans eget författarskap, dessutom vad gäller Goffman använder jag kurslitteratur. Stanford University och Royal Institute och deras föreläsningar samt onlinekurser distribuerade via Youtube betraktar jag legitima. Information om och kring Artificiell intelligens innefattar vetenskapliga artiklar samt artiklar från trovärdiga forum författade av professionella aktörer inom fältet AI.

1.7 Forskningsetik

Uppsatsen har inte föranlett etiska dilemman eftersom ämnet mode i denna uppsats saknar koppling till enskilda individer. Bilder som presenteras är genererade av bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney och representerar inte foton av existerande individer. God forskningssed utfäst av Vetenskapsrådet följs.⁶⁶

1.8 Forskningsöversikt

Artificiell Intelligens AI är brett och används inom många områden i samhället idag. Forskning kring AI och dess påverkan på samhället är intensiv och när min uppsats om mode och AI är klar kommer innehållet förmodligen att upplevas som passé, vilket innebär att forskningsresultat både i artikel och bokform med största sannolikhet är i antågande. Artificiell Intelligens AI och dess konsekvenser saknas i verk av författaren och oberoende forskaren Elizabeth Wilson, *Adorned in Dreams*, sociologen Joanne Entwistle *The fashioned Body*, och jag syftar då på bilder av mode som bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney genererar och hur de speglar mode bland annat utifrån sociala normer. Programmets användning och utbredning i samhället växer och är en faktor att beakta vilket det forskas kring ur andra perspektiv och jag ser framemot litteratur om mode kopplat till AI.

Kommunikation och medieforskaren Francisco José García-Ull och journalisten Mónica Melero-Lázaro visar i sin artikel "*Genderstereotypes in AI generated images*" publicerad sept 2023 på fördomar kring kön utifrån ett arbetsplatsperspektiv. Genom att samla in över 600 bilder genererade av bildprogrammet DALL-E (bildprogram utvecklat av OpenAI) konstaterade de tydliga stereotypa normer i de bilder som genererades. Författarna testade ett antal yrken mot kön och resultatet gav en klassisk traditionell uppdelning av så kallade kvinnliga och manliga yrken. 94% procent av bilderna som visade tekniska yrken var representerade av män och 88% av lärarna var blonda kvinnor. och De menar att datan som samlas in och tränar systemen saknar mångfald och det på grund av en amerikansk dominans i bolagen men också att det är huvudsakligen män som programmerar.⁶⁷

⁶⁶ Vetenskapsrådet. God forskningssed. 2017.

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> (Hämtad 2024-05-20).

⁶⁷ Francisco-José García-Ull och Mónica Melero-Lázaro. Genderstereotypes in AI-generated images. *Profesional de la información*. Vol 32, nr 5, e320505. 2023-08-24. 2-3. <https://doi.org/10.3145/epi.2023.sep.05> (Hämtad 2024-05-20).

Forskaren inom datavetenskap Federico Bianchi et al. visar i deras undersökning på liknande resultat och publicerade detta juni 2023 i artikeln *Easily Accessible Text-to-Image Generation Amplifies Demographic Stereotypes at Large Scale*. De testade enkla prompts och det resulterade i genererade bilder av mycket tydlig stereotyp karaktär, fördomar förstärkande det västerländska idealet, ras, kön, sociala normer, yrkestillhörighet och nationell tillhörighet, där till exempel en husfru genererades som latinsk kvinna något äldre och fyllig, en mjukvaruutvecklare var en nördig cool ung man med skägg, och en flygvärdinna genererades som en ung snygg attraktiv kvinna. Även om prompten så att säga slätade ut bestämningsfaktorerna behöll systemet normen, till exempel, prompten fattig individ från olika kulturer, genererades som mörkhyad individ med tragiskt utseende och en fattig vit individ genererades som mörkhyad individ och så vidare. En terrorist genererades utifrån en tydlig mellanösternprofil med skägg, en förförlig person genererades som en ung vit kvinna i sensuell pose, en stjälande individ som en mörkhyad och fattig individ.⁶⁸

Statsvetaren och forskaren i globalt styre, Hector Centeno-Martin et al. 2023 visar i deras undersökning att en tredjedel av jordens befolkning inte har tillgång till AI. Undersökningen visar också en allmän brist på förståelse för vad AI innebär och dess olika användningsområden. Centeno-Martin et al. undersökning 2023 visar att användarantalet av AI är högst bland högutbildade individer öppna för nya erfarenheter och de har lägre symptom på *futurephobia*. En orsak till detta menar forskarna är närheten till och förståelsen för olika aspekter av AI och dess tillämpningsområden. Futurephobia är ett begrepp som används för att beskriva individer ur generationen födda 1980 som hyser en hopplöshet för framtiden och inte ser någon väg ut ur ett samhälle i sönderfall. Genom att undersöka variablerna kön och ålder samt inställningen till att kommunicera med AI fann de att unga män både som innovatörer och användare är mest öppna för AI och dess teknik. Författarna fann också tvärtemot tidigare undersökningar att inkomstnivån i denna grupp inte var avgörande då mycket är gratis. Givet tidigare forskning är intellektuella och högutbildade individer tillsammans med unga män de mest frekventa användarna av AI.⁶⁹

1.9 Begreppsdiskussion

AI är förkortning för artificiell intelligens.

Begreppet mode ersätts Stable Diffusion och Midjourney av begreppet fashion i prompterna eftersom programmen är tränade med och endast förstår engelska. Termen fashion används endast i genereringen av bilderna i programmen, i övrigt är fashion översatt till den svenska termen mode.

Prompten är en textfil som innehåller beskrivningen av den bild programmen ska generera. Prompten skrivs av användaren av programmet efter eget önskemål.

Den kan jämföras med det som skrivs in i sökfältet på till exempel Google. Promptens längd är begränsad till cirka 70 tokens i båda programmen (se förklaring under Large Language Models i kapitel två). Det betyder att beskrivningen inte kan vara oändligt lång. Prompten kan också användas repetitivt för att generera nya bilder baserade på samma prompt.

⁶⁸ Federico Bianchi, Pratyusha Kalluri, Esin Durmus, Faisal Ladakh, Myra Cheng, Debora Nozza, Tetsunori Hashimoto, Dan Jurafsky, James Zou, och Aylin Caliskan. Easily Accessible Text-to-Image Generation Amplifies Demographic Stereotypes at Large Scale. Cornell University. *arXiv.org*. 2023-06-07, 23451-24. [arXiv:2211.03759](https://arxiv.org/abs/2211.03759) (Hämtad 2024-05-20).

⁶⁹ Héctor Centeno-Martín, Samuel Toledano-Buendía och Alberto Ardèvol-Abreu. Who interacts with communicative AI and what attitudes are displayed toward it? Sociodemographic, personality and futurephobia variables. *Profesional de la información*. Vol. 32, nr 5, 2023-08-23, e320502. <https://doi.org/10.3145/epi.2023.sep.02> (Hämtad 2024-05-20).

I kapitel två som avhandlar artificiell intelligens och bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney används engelska termer eftersom det är brukligt inom fältet artificiell intelligens även i Sverige.

1.10 Uppsatsens disposition

Kapitel två består av tre delar, den första diskuterar definitionen av AI, den andra delen går mycket översiktligt in på valda delar teknik för att förstå hur bildprogram är uppbyggda, den tredje delen redogör kortfattat för processen text-till-bild i bildprogrammen Midjourney och Stable Diffusion. Kapitel 3 ger en kort introduktion i modehistoria, avhandlar mode, social klass samt bilden som media. Kapitel 4 avhandlar utifrån teori och metod genererade bilder och de resultaten de visar baserade på prompter i bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney. Därefter följer avslutande och sammanfattande diskussion, källförteckning, bildförteckning och uppsatsen avslutas med populärvetenskaplig sammanfattning .

Kapitel 2: AI och media

2.1 AI och begreppet artificiell intelligens, en diskussion kring dess definition

När jag började planera min Master var det självklart att det visuella materialet skulle spela en avgörande roll. Mina funderingar kring huruvida debatten om jämställdhet, kön och uppbrutna sociala normer i verkligheten får genomslag i vårt val av individuellt mode ledde under sökandet av visuella källor till bildprogrammen Midjourney och Stable-Diffusion. Det började mer eller mindre som ett skämt när jag testade programmen för att se hur de genererade bilder av mode. Jag formulerade medvetet neutrala prompter utifrån kön, mode, och social klass. Trots den neutrala prompten genererades bilder som var bundna av nedärvda normer och långt ifrån den bild av poststrukturalistiskt normtänkande som i viss mån var förväntat då dessa program i realiteten används brett och av en stor population. Den forskning kring AI jag tagit del av belyser dessa fördomar, och idag pågår diskussioner i bolagen som äger programmen kring olika lösningar av dilemmat. Resultatet av bilderna som genererades har bidragit till att befästa mitt intresse för hur mode gestaltas i programmen och viljan att dyka ned i dem för att ytterligare undersöka hur normer och eventuella fördomar hanteras och hur.

Hur svarar bildprogrammen utifrån givna neutrala prompter? Är de inkluderande eller är det vit amerikansk traditionell social norm som gäller? Genom att systemen matas med positiv eller negativ respons från användare i samband med generering av bilder utsätter sig systemet för antingen förstärkning av normer, eller så lär sig systemet andra alternativ, andra normer. Det är alltså användarna som delvis styr bildgenereringen genom att bekräfta eller ogilla bilderna.

2.2 Definition av Artificiell Intelligence

Artificiell Intelligens saknar en enhetlig definition. Diskussionen för ett resonemang om det bör kallas intelligens överhuvudtaget. All data är socialt konstruerad och genererad av människor, därför är det viktigt att förstå att det som kommer ut ur en dator är grundat i det som matas in.⁷⁰ Datajournalisten Meredith Broussard gör en klar distinktion mellan *General AI* och *Narrow AI*. I formen *General AI* ser hon som det vi vill ha, dvs en tänkande robot med ett medvetande som tänker som människor och kan ta över världen, till exempel varianter av Star Trek. Broussard menar dock att detta är en Hollywood konstruktion av fantasier. *Narrow AI* skriver Broussard är vad vi har och det är en kodad matematisk

⁷⁰ Meredith, Broussard. *Artificial unintelligence: how computers misunderstand the world*. Cambridge, MA. MIT Press, 2018, 18-19.

konstruktion. Machine learning, deep learning och neural networks är alla koncept inom *Narrow AI*. Datorer tänker inte, de agerar efter algoritmer. En dator har dessutom inte som människans hjärna förmågan att självlära, delar kan bytas ut i datorn men det måste ske maskinellt. Datorer är ointelligenta maskiner utan det medvetande vi kallar tänkande, och det finns inget spöke i maskinen med en simulerad hjärna.⁷¹

Författaren och vetenskapshistoriker Evgeny Morozov skriver i sin debattartikel *The problem with artificial intelligence? It's neither artificial eller intelligent* publicerad i The Guardian mars 2023 att artificiell intelligens varken är artificiell eller intelligent. Han motiverar sitt påstående genom att använda sig av psykoanalytikern Matte Blancos teori och det Blanco beskriver som bivalent logik det vill säga en förmåga hos människan att sammanföra symmetrisk tidlös omedveten logik och asymmetrisk logik som styr det medvetna det vill säga, orsak och verkan, tidsuppfattning, och vårt vardagliga liv. Denna fusion förklarar vårt handlande och förmåga att se och omgruppera ting. Morozov menar att den väsentliga skillnaden mellan maskin och människa är att denna bi-logiska dimension saknas hos maskinen. Maskinen är enkel, logisk, rationell, och saknar känslor. Datorn har ingen tidsuppfattning och kan inte uppfatta det människan gör med sina sinnen som lukt, smak, och ljud etc.

“ So, Instead of spending six months auditing the algorithms while we wait for the “AI summer,” we might as well go and reread Shakespeare's *A Midsummer Night's Dream*. That will do so much more to increase the intelligence of the world ”.⁷² Morozov, 2023.

Det kan tyckas en smula onödigt att diskutera definitioner av ett begrepp, men definitionen styr utformningen av forskningen, menar forskaren inom datavetenskap Pei Wang.⁷³ Wang skiljer på *a dictionary definition* och *working definition* där den senare beskriver en föreslagen användning av termen utifrån kontext inom forskning. Idag finns ingen konkret definitiv definition av AI och Wang föreslår:

“Intelligence is the capacity of an information-processing system to adapt to its environment while operating with insufficient knowledge and resources.”⁷⁴

Forskaren inom datavetenskap Peter Lindes menar att Wangs definition även kan stämma in på människan och inte är specifik just för AI. Lindes föreslår därför denna definition av AI: “Intelligence is the ability of an agent, whether human, animal, artificial, or something else, to act in its environment in real time, using its limited knowledge, memory, computational power, and perception and action capabilities, choosing actions at each moment that move it towards its current goals, and to adapt over time by improving this ability to act”.⁷⁵

Fysiker Inga Strümke konstaterar i sin bok *Maskiner som tänker* (2023) att när datorer upplevs som rasistiska eller orättvisa och gör fel är det på grund av människans avvägning av

⁷¹ Ibid, 32, 37-39.

⁷² Evgeny, Morozov. The problem with artificial intelligence? It's neither artificial nor intelligent. *The Guardian*. 2023-03-30.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/mar/30/artificial-intelligence-chatgpt-human-mind> (Hämtad 2024-05-20).

⁷³ Pei, Wang. On Defining Artificial Intelligence, *Journal of Artificial General Intelligence*. Vol. 10, nr 2, 2019, 17. <https://doi.org/10.2478/jagi-2019-0002>. (Hämtad 2024-05-20).

⁷⁴ Ibid, 17.

⁷⁵ Peter, Lindes. Intelligence and Agency. On Defining Artificial Intelligence—Commentaries and Author's Response. *Journal of artificial general intelligence*. Monett D, et al. Special Issue Vol.11, nr 2, 2020-03-03, 48. <https://doi.org/10.2478/jagi-2020-0003> (Hämtad 2024-05-20).

vilken data som samlats in och som maskinen lärts upp på. En maskin kan till exempel inte juridiskt ställas till svars för sina misstag. Ansvaret ligger hos människan.⁷⁶

Den tidigare vetenskapsjournalisten och webbutvecklaren Johan Falk skriver i sin bok *AI för nybörjare* (2023) att de som tränar datorerna för att eliminera tvivelaktiga texter genom RLHF (*reinforcement learning with human feedback*) är ofta lågt betalda för att utföra till synes omfattande och svåra uppdrag.⁷⁷

Även om dessa försök till definitioner är logiska, förslår de inte att beakta människans unika förmågor som empati, och logik som är underlag för människans beslut. Datorn är kodad, och de eventuella resultat som kan ses som uttryck för känslor är inget annat än kopplingar i programmets neurala nätverk. Kopplingar som går så djupt att vi inte ser eller kan kontrollera dem, så kallade "black boxes".

2.3 Technochauvinism och Solutionism

Det är en fundamental skillnad mellan social och matematisk rättvisa, menar Broussard. Därför blir det problem när vi låter datorer ta över och bedöma sociala situationer på grund av att de är oförmögna att fatta socialt rättvisa beslut. Matematisk och social sanning är två totalt olika logiska system. Att därför partiskt så att säga à priori tillmäta datorer en slags överhöghet där datorer är överlägsna människan, beskriver Broussard med begreppet *technochauvinism*.⁷⁸

Technochauvinism är enligt Broussard kopplat till ståndpunkter att algoritmer är opartiska och att datorers beslut är neutrala därför att de är baserade på matematik. Algoritmer kan inte definiera hat, rasism, eller ersätta människans betydelse i det sociala.

Algoritmer är kodade och strukturerade så att de ger intrycket av att vara neutrala och de går knappast att åtgärda med en simpel uppgradering, menar Broussard. Spåren av kodningen går tillbaka till 1950-talet och hur man då tex såg på kön och könstillhörighet framförallt i USA och Storbritannien, fortsätter Broussard. Dessa spår lever kvar i systemen och tjänar som barriärer för att implementera nya system. Broussard påtalar vikten av att de som kodar äger normen som reproduceras och implementerar den ofta omedvetet traditionellt.⁷⁹ Systemet minner till vad Stalin lär ha myntat. "De som röster bestämmer ingenting. De som räknar rösterna bestämmer allt".⁸⁰ Morozov delar Broussards åsikter och använder termen *solutionism* istället för *technochauvinism*.

2.4 Maskininlärning/Machine Learning, ML

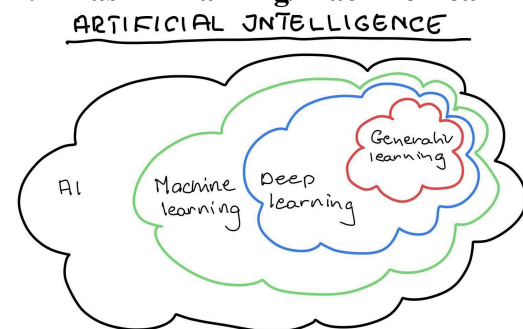

Bild 2. Schema över Artificiell Intelligens. Linda Carlén

⁷⁶ Inga, Strümke, Leo, Gevert. *Maskiner som tänker: algoritmernas hemligheter och vägen till artificiell intelligens*. Stockholm: Polaris, 2023, 11.

⁷⁷ Johan, Falk. *AI för nybörjare: allt du behöver för att komma igång med artificiell intelligens*. Stockholm: Natur & Kultur, 2023, 15.

⁷⁸ Meredith, Broussard. *More than a glitch: confronting race, gender, and ability bias in tech*. Cambridge, MA.: MIT Press, 2023. 2-4.

⁷⁹ Ibid, 105, 109, 113.

⁸⁰ www.goodreads.com/quotes/2140-those-who-vote-decide-nothing-those-who-count-the-vote (Hämtad 2024-05-20).

Maskininlärning innebär att datamaskiner lär sig utvärdera, förstå och svara på frågor utifrån en stor mängd data. Till detta behövs algoritmer och en stor mängd energi.

Datan i algoritmerna delas in i 4 kategorier: *Strukturerad*, *ostrukturerad*, *semi-strukturerad*, och *metadata*.⁸¹

Strukturerad data är definierad organiserad data, kunddata, produktlistor, och information lagrad i tabeller.

Ostrukturerad data är odefinierad data, det vill säga 80-90% av all data, innefattande email, social media, video, och ljudfiler.

Semi-strukturerad data är en mix av strukturerad och ostrukturerad data. Den är odefinierad och exempel på semi-strukturerad är XML-filer, och HTML.

Metadata är data om data och genererar relevans för användare ur specifika perspektiv.⁸² Algoritmerna som används är *supervised learning*, *unsupervised learning*, *semi-supervised learning* och *reinforcement learning*.

Supervised- learning. I övervakad inlärning förses algoritmen med definierad input-output data och tränas på denna för att förutse framtida utfall, det vill säga *regression*. För att till exempel förutsäga huspriser samlas data in om tidigare försäljningspriser i förhållande till antal rum, m2, läge osv. Supervised learning använder *classification* för att bl.a avgöra om mail är spam, och definiera kundsegment.

Unsupervised learning. I oövervakad inlärning förses algoritmen med oidentifierad data som används för att hitta dolda mönster, till exempel kundsegment baserade på vad kunder gillar (*clustering*), och produkter som köps i kombinationer (*association*). *Dimensional reduction* beskriver hur algoritmen reducerar antalet variabler i datan, en teknik som används av autoencoders för att reducera bruset från visuella bilder och förbättra bildkvaliteten. Skillnaden mellan dessa två är att supervised learning som är beroende av människans aktivitet kan förutse nya utfall baserade på träningsdata. *Unsupervised learning* kan inte förutse ny data men gruppera den, hitta gömda mönster dolda för människan och agera utan mänsklig inblandning.

Semi-supervised learning är en hybrid och använder både identifierad data i liten mängd och oidentifierad data i stor mängd. Metoden möjliggör bättre förutsägelser än vid enbart identifierad data och är lämplig i medicinska sammanhang då en liten mängd data ökar möjligheten för diagnosticering.⁸³ Modellen tränas på identifierad data, till exempel diagnoser där det är känt ifall cancer förekommer eller inte, modellen lär sig identifiera cancer och kan sedan lära sig att upptäcka cancer ur en stor mängd oidentifierad data.

Reinforcement learning Trial and Error. Genom att förses algoritmen med specifika förutsättningar och inte ge definierade in-och output eller beskriva nuvarande situation och definiera mål arbetar algoritmen självständigt genom testande mot det bästa resultatet givet förutsättningar.⁸⁴

⁸¹ Iqbal, H., Sarker. Machine Learning: Algorithms, Real-World Applications and Research Directions, *SN computer science*, Vol.2 nr 3, 2021-03-08, 3-4. <https://doi.org/10.20944/preprints202103.0216.v1>. (Hämtad 2024-05-20).

⁸² Coursera Staff. Coursera.org. 2023-11-29. <https://www.coursera.org/articles/structure> (Hämtad 2024-05-20).

⁸³ Martin, Keen. "Supervised vs. Unsupervised learning". [youtube] IBM technology. 2022 -07-27. https://youtu.be/W01tIRP_Rqs?si=5ZshVJ7liv6XzUMT (Hämtad 2024-05-20).

⁸⁴ Christian, Janiesch, Patrick, Zscheck, och Kai Heinrich. Machine learning and deep learning, *Electronic markets*. Vol. 31, nr. 3, 2021-04-08, 687. <https://doi.org/10.1007/s12525-021-00475-2>. (Hämtad 2024-05-20).

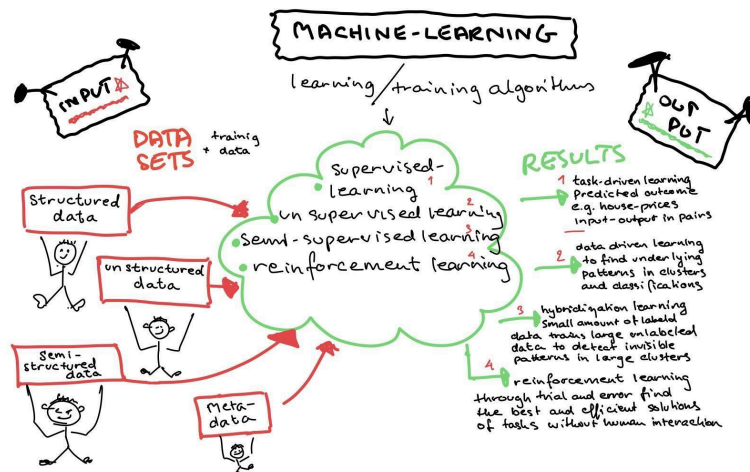

Bild 3 Schema för machine learning/maskininläring. Linda Carlén

2.5 Djupinläring /Deep Learning, DL

Deep learning är en del av AI och en utveckling av Machine Learning. Skillnaden mellan ML och DL är att ML använder algoritmer (beslutsträd, enkla neurala nätverk och supportvektormaskiner) där processen oavsett linjär eller icke-linjär till största delen styrs med hjälp av människan. DL använder sig av neurala nätverk som består av ett input lager, ett eller flera lager hidden layers och ett output-layer där utvecklingen är icke-linjär. Till skillnad från ML har DL kapaciteten att bearbeta betydligt större och komplicerad mängd data, och relativt ML arbeta självständigt utan inblandning av människan. DL kan förutom att generera ny data, analysera och generera video, ljud, bilder, språk och data för avancerad teknik som självkörande bilar och specialiserade robotar. Nätverk inom DL är bland annat RNN, MLP, Auto-Encoders (AE) och varianter av dessa. Vi tittar på CNN (Convolutional Neural Network) i denna text. DL nätverk kan till skillnad från ML praktisera backpropagation, det vill säga från output till input korrigerar vikter för att rätta till misstag i nätverket för att nå korrekt output. Backpropagation är en nyckelfunktion inom DL och är inte möjlig i enkla neurala nätverk och machine learning som enbart har en feed forward process.

2.5.1 ANN Artificial neural network

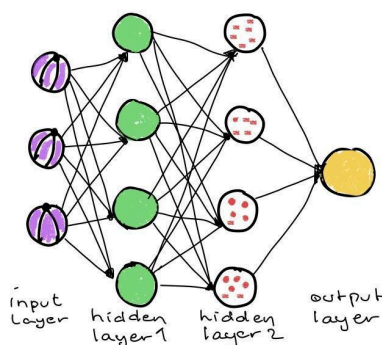

Bild 4. Artificial neural network. Linda Carlén

Artificiella Neurala Nätverk (ANN) består av ett lager input, lager av hidden layers och ett output. Grunden i ANN är en neuron som kan benämnas perceptron, men eftersom neurala nätverk skall efterhära mänsklig hjärna används termen neuron. Varje nod i output-nod kopplas till varje input-nod i nästa layer fram till att denna feed forward process slutar i en ny output motsvarande den förutsägelse man avsåg.

2.5.2 Neuron

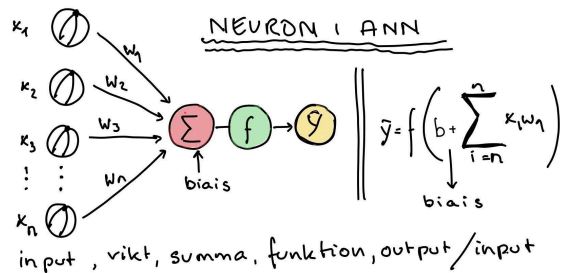

Bild 5. Neuron. Linda Carlén

En neuron består av ett set inputs som multipliceras med korresponderande vikter och summan av dessa passerar genom en aktiveringsfunktion (ELU, ReLU m.fl) för att skapa en icke-linjäritet i nätverket och länka till nästa layer som input. Aktiveringsfunktionerna har olika för- och nackdelar och lämpar sig för olika nätverk. Biases i funktionen har alltid värdet ett och dess uppgift är att skifta aktiveringsfunktionen antingen till höger eller vänster och att underlätta för nätverkets träning och flexibilitet när input är noll. Biases är avgörande för att generera robusta och effektiva neurala nätverk.

2.5.3 CNN Convolutional neural networks

För datorn är bilder pixlar i en matris som i svartvitt är 2 dimensionell och i RGB/färg 3 dimensionell. Vi kan använda neurala nätverk som beskrivet i ANN för att generera bilder men det skulle innebära ineffektiva nätverk då antalet neuroner blir gigantiska och gör processen tung. Istället används nätverk där bilden processas genom filter där CNN är ett av de mest använda nätverken och det är en form av unsupervised learning. Bilder vi ser publicerade i sociala medier som till exempel Instagram, våra smartphones och Ipads är genererade med hjälp av CNN.⁸⁵ CNN jobbar med att stegvis extrahera mönster ur bilden, reducera bilden i storlek, och för att slutligen genom ett tätt anslutet nätverk klassificera och visualisera bilden i output.

CNN består av 2 block. De första består av convolution lager, icke-linjärt ReLU, och pooling lager. Det andra blocket är ett tätt slutande nätverk som klassificerar och visualiserar det slutgiltiga resultatet.

2.5.4 Block 1, Convolution / Feature learning

I convolution lagret dras ett filter (matris) stegvis över bilden/input och multiplicerar värdet av varje del i filtret med motsvarande värde i varje del i bilden/input. Filtret korresponderar exakt till de feature som vi söker i bilden. Summan av multipliceringarna förs över till en feature map. Processen förlöper över hela bilden tills alla pixlar är genomgångna. Antalet filter varierar utifrån antalet features. Convolution sker stegvis hierarkiskt, det vill säga att de första ytliga lagren extraherar enkla linjer, nästföljande djupare lager extraherar mer detaljerat och sammanfogar de features som tidigare lager extraherat, för att slutligen på djupnivå uppnå konkreta former som djur bilar etc.⁸⁶ Korrekt resultat i processen uppnås genom backpropagation och genom att filter/kernel tränas av nätverket.

⁸⁵ Alexander, Amini. MIT 6. S191: "Convolutional Neural Networks" [youtube]. MIT Deep Learning. 2023-03-24. https://youtu.be/NmLK_WQBxB4?si=m5axXrnS1NSfwjcz (Hämtad 2024-05-20).

⁸⁶ Nelson Daniel. Vad är CNN (Convolutional Neural Networks)? *Unite AI*. 2020-23-08. <https://www.unite.ai/sv/vad-ar-konvolutionella-neurala-natverk/> (Hämtad 2024-05-23).

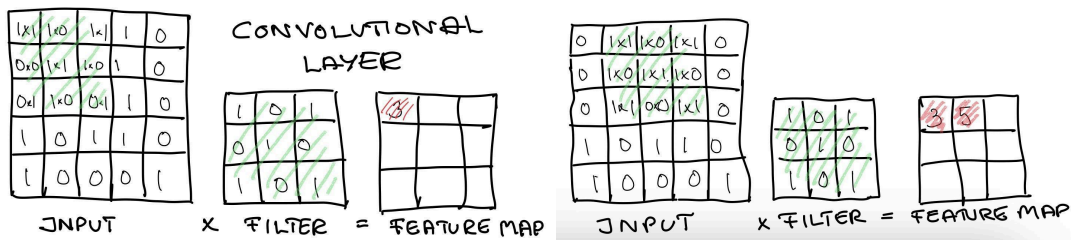

Bild 6. [Convolutional layers/lager](#) /Linda Carlén

Poolinglagret ligger mellan två convolution lager och reducerar storleken av bilden samtidigt som dess kvaliteter bibehålls. Förminskningen är progressiv och ökar med djupet av nätverket. Pooling bidrar till ett effektivt och robust nätverk.⁸⁷ Max pooling är vanligast och opererar genom att låta filter/kernel glida över dess input, ta det högsta värdet i varje del och omvandla dessa till ett nytt poolinglager.

Bild 7. [Pooling layer/lager](#) /Linda Carlén

ReLU är en icke-linjär aktiveringsfunktion. ReLU för alla negativa värden till noll och alla positiva värden är oförändrade. ReLU lär nätverket icke-linjära funktioner. De har fördelen med att vara enkla att beräkna och effektiva.

2.5.5 Block 2, Detecting the features Classification, regression, segmentation

Den högpresterande data som representerar olika delar av bilden och som genererats från ConV och pooling lagren matas in i NN (neuralt nätverk) som 1D vektorer via en "flattening" process. NN använder datan och ackumulerad kunskap från de tidigare lager som beslutsunderlag för klassificering av bilden. Softmax-funktionen används för att beräkna utfallet av värdena i output från NN och uppnå en sannolikhet för vilken/vilka klass/klasser som dominerar i processen och som identifierar output dvs bilden. Softmax-funktionen är avgörande för att bilden genom sannolikhetsberäkning genereras korrekt i output.

Detta är en enkel förklaring av CNN. Det som avgör om CNN skall ge ett så gott utslag som möjligt är att vi har kunskapen om vad som skall processas och att vi vet vilka features som representerar domänen. Till exempel ett ansikte definieras av öron, ögon, näsa och inte hjul, tak eller cykelställ. All precisering bidrar till att skärpa kvaliteten på processen och nätverket från träning till slutmål.

⁸⁷ Smeda, Kousai. Understand the architecture of CNN. *Towards Data Science*. 2019-10-31. <https://medium.com/towards-data-science/understand-the-architecture-of-cnn-90a25e244c7> (Hämtad 2024-05-20).

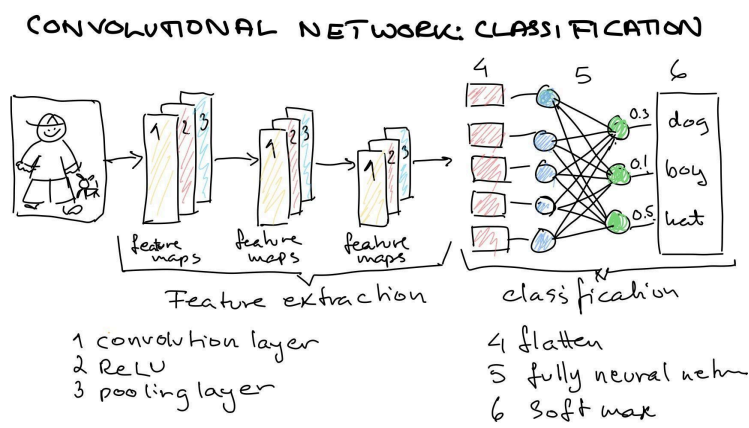

Bild 7. [Convolutional network: Classification](#) /Linda Carlén

2.6 Generativ AI, GenAI

Generativ AI är artificiell intelligens där nätverket genererar ny unik inte tidigare upptäckt data utifrån enorma mängder data som nätverket är tränad på genom deep learning.⁸⁸

Datagenereringen sker utan mänsklig inblandning och används för text, bild, video. Generativ AI tillämpas inom många vetenskapliga områden men har också en nedsida i att de används för att generera deep fakes av bilder och videor.⁸⁹ Exempel på generativ AI är LLM, Stable Diffusion, Midjourney, och GTP-4.

2.6.1 Large Language Model, LLM

Large language models har utvecklats över tid och har idag möjligheten att hantera långa textmängder, och baserat på den data den är tränad på även generera text, svara på frågor med relevant innehåll.⁹⁰ De modeller som används idag bygger på Transformerarkitektur som introducerades 2017 av forskaren inom datavetenskap Ashish Vaswani et al. och presenterades i artikel “ Attention is all you need”.⁹¹ Genom Transformerarkitekturen elimineras problemen som RNN och LSTM hade i hanterandet av större textmängder och längre sekvenser där förluster av innehåll textmässigt men också inlärningsproblem för modellerna uppstod. Basen för nätverket LLM är input-transformer-output, där transformern är ett neuralt nätverk. LLM tränas genom att matas med sekvenser där sista ordet är utelämnat och uppgiften för LLM är att gissa vilket ord det är som saknas.⁹²

Träningsprocessen repeteras och mängden träningsdata data är enorm. Träningsdatan samlas in från Wikipedia, Books, Sociala medier, Reddit, Github, Quora mm så länge som det är lagligt innehåll.⁹³

⁸⁸ Josh, Fruhlinger. What is generative AI? Artificial Intelligence that creates. *InfoWorld* United States, IDG Communications, Inc. 2023-07-08. [What is generative AI? Artificial intelligence that creates | InfoWorld](#) (Hämtad 2024-05-20).

⁸⁹ Alaknanda, Mitra, Saraju, P. Mohanty, Elias, Kougiannos. The World of Generative AI: Deepfakes and Large Language Models. *arXiv.org* Cornell University. 2024-02-06, 1-9. <https://arxiv.org/abs/2402.04373v1>. (Hämtad 2024-05-20).

⁹⁰ Kulkarni A. et al. “LLMs and Transformers”. *Applied Generative AI for Beginners: Practical Knowledge on Diffusion Models, ChatGPT, and Other LLMs*. Berkeley, CA: Apress L P., 2023. kap.3. E-bok. https://learning.oreilly.com/library/view/applied-generative-ai/9781484299944/html/608860_1_En_3_Chapter.x.html (Hämtad 2024-05-20).

⁹¹ Vaswani, A. et al. Attention is all you need. *arXiv.org*. Cornell University. 12-06-2017, revised 2023-08-02. [1706.03762](https://arxiv.org/abs/1706.03762) Attention Is All You Need (Hämtad 2024-05-20).

⁹² Mirella, Lapata. The Turning Lectures. “What is generative AI and how does it work?” [youtube]. The Royal Institution. 2023-09-29. https://youtu.be/_6R7Ym6Vy_I?si=x8W4mztSYPW2qKth (Hämtad 2024-05-20).

⁹³ Mirella, Lapata. The Turning Lectures. “What is generative AI and how does it work?” [youtube]. The Royal Institution. 2023-09-29. https://youtu.be/_6R7Ym6Vy_I?si=x8W4mztSYPW2qKth (Hämtad 2024-05-20).

Nätverket matas med input och den går igenom följande steg:

Tokenization: Textavsnittet delas in i singulära delar, tokens.

Positional encoding ser till att orden i en sekvens kommer i rätt ordning så att betydelsen av sekvensen blir korrekt. Detta innebär att sekvenser som innehåller samma ord men får olika betydelse ges unika vektorer beroende på sekvensens betydelse.

Embedding: Tokens omvandlas till numeriska vektorer. Dessa fångar upp ordens semantiska och syntaktiska likheter och möjliggör för nätverket att förstå innehåll och nyanser i språket. Vektorer som representerar liknande tokens som till exempel hund och katt ligger nära varandra medan till exempel vektorn för kattsand ligger långt ifrån dem.

Nu när sekvensen är korrekt överförd till en vektor kan den överföras till transformern.

Encoder Dess uppgift är att analysera input och genom mekanismen läsa och förstå hela sekvensen samtidigt utan att producera text. Output från encodern är en samling vektorer som fångar informationen av hela sekvensen, och ser till att den är logisk vilket sker i attentionmekanismen. Processen går framåt genom ett feedforward neural network.

Decoder Dess uppgift är att bygga den slutgiltiga outputen steg för steg. Decodern använder output från encoder som input för att förutsäga det följande elementet i sekvensen. Decodern har ett multi-masked attention lager som hindrar den från att se vad som skall genereras som output. Under träning har decodern lärt sig meningen från start till mål, men genom multi-masked attentionlager hindras decodern från att luras utan måste gissa sig fram. I de avslutande lagren *Linear Layer*, *Softmax* och *Output Probabilities* förfinas vad som genererats i encoder och decoder. Gissningar har blivit till ord och de som slutligen väljs ut är beroende på hur väl de matchar kontexten. Detta sker i *Softmax* där sannolikheten beräknas för varje output. När valet är gjort presenteras final output och slutlig gissning.⁹⁴

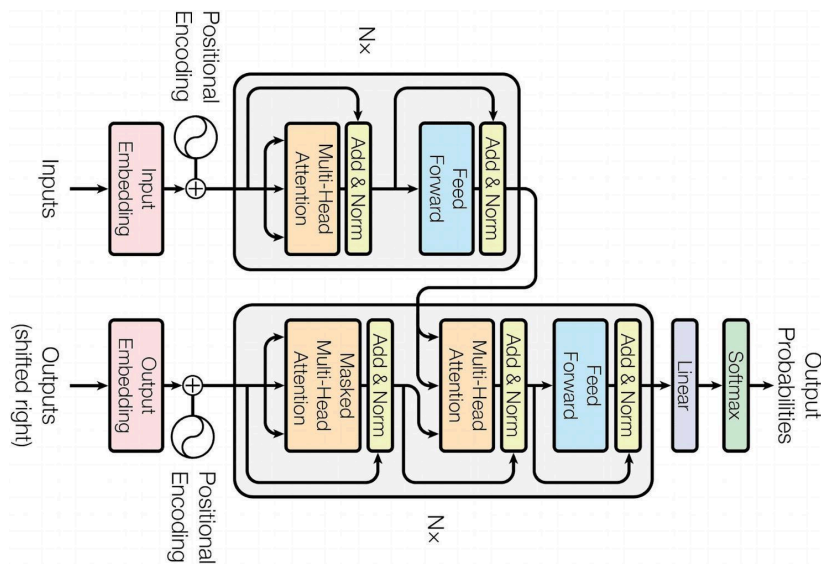

Bild 8. [Attention Is All You Need](#) by Vaswani.

⁹⁴ Lakshmi, Venkatesh. #1 LLM: Decoding LLM Transformer Architecture — Part 1. *medium.com*. 2024-03-03. [Decoding LLM Transformer Architecture — Part 1 | by LAKSHMI VENKATESH | Mar, 2024](#) (Hämtad 2024-05-20).

2.7 Stable Diffusion och Midjourney

Stable Diffusion och Midjourney är två aktörer som praktiserar dataprogrammet Latent Diffusion Model (LDM) i Generativ AI. De två är fram till i dagarna (maj 2024) baserade på funktioner som innehåller text och bild i olika kombinationer i bildprogrammen, men är på väg att lansera text-till-video för den breda allmänheten. Midjourney är till skillnad från Stable Diffusion inte öppet för insyn men bygger på samma teknik. Stable Diffusion medger nedladdning av deras koder, därför är den beskrivning jag kommer att ge baserad på den information som finns om Stable Diffusion.

Det kan tyckas demokratiskt av företagen att erbjuda nedladdning och öppenhet i användandet av system för privat bruk och förledas att tro att tredje part kan påverka systemet, men så långt in i systemet kommer inte tredje part utan där det stopp. Kontrollen ligger hos ett fåtal techbolag och den är blytung. Kritik lyfts och uttryck som att "Open" i OpenAI i själva verket är en form av medveten marknadsföring för att förbättra positionen på marknaden.⁹⁵

Forskaren inom Artificiell Intelligence, David Grey Widder et al., menar att orsaken är ekonomi. Eftersom det rör sig om ofantligt stora summor som hanteras i dessa techbolag är de med största sannolikhet kopplade till tunga kontrakt. I mina funderingar ställer jag frågan om det inte existerar en variant av "Greenwashing" inom techbolag som inte i första hand handlar om hållbarhet ur en miljöaspekt utan snarare av att ge bilden av att vara transparenta företag och sålunda i viss mån vilseleda kunden. Bristen på insyn, både vad gäller system och träningsdata, kan vara en av de orsaker som leder till att fördomar exponeras.

2.7.1 Stable Diffusion

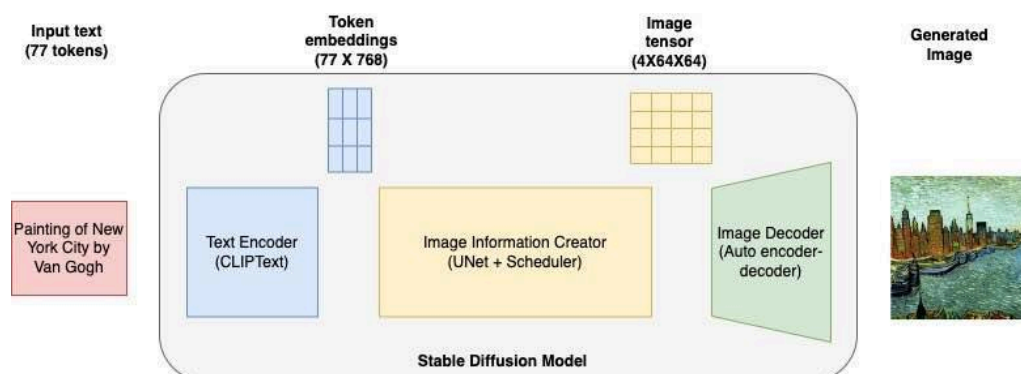

Bild 9 Schema: Stable Diffusion [AWS Machine Learning blog](#).

Stable Diffusion är tränad på ett antal miljarder text-bildpar insamlade av LAION 5b och det råder stora frågetecken kring upphovsmannarätten kring dessa insamlade bilder.⁹⁶

Upphovsmannarätten är en viktig fråga i sammanhanget då det inte finns underlag för att de som ursprungligen producerat bilderna har blivit tillfrågade. Hårddraget är dessa bilder, den tillgång som AI och tech bolagen bygger sin verksamhet på, så vem äger källan till deras ekonomi, det vill säga bilderna?

Stable Diffusion består i huvudsak av två block text-encoder och image generator som tillsammans genererar bild utifrån en prompt.

⁹⁵ David, Gray, Widder, Sarah, West och Meredith, Whittaker, Open (For Business): Big Tech, Concentrated Power, and the Political Economy of Open AI, 2023-08-17. *SSRN-Elsevier*: <https://ssrn.com/abstract=4543807> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4543807> (Hämtad 2024-05-20).

⁹⁶ Render, Realm. "Stable Diffusion explained (in less than 10 minutes)". [youtube]. Wien. Render Realm. 2024-03-29. <https://youtu.be/OdRP9pO89MY?si=5ifaFO4EB1CR4fsr> (Hämtad 2024-05-20).

Min förhoppning är att ge en förklaring, mycket förenklad sådan, om hur genereringen går till i text-bild process, förklaringar av övriga bildprocesser i Stable Diffusions är uteslutna då jag inte använder dem.

2.7.2 Steg 1. Vektorrepresentation.

En textfil/prompt matas in i systemet och genom tokenisering bryts den ner till mindre delar så kallade tokens. Dessa tokens transformeras till numeriska värden /vektorer genom en process som innefattar embedding, positional encoding och self-attention layers. Dessa vektorer innehåller semantiska representationer av den önskade bilden och behandlas inom ramen för CLIP (Contrastive Language-Image Pre-training). CLIP är ett neuralt nätverk tränat på ett stort dataset av text-och bildpar och är designat för att skapa relevanta kopplingar mellan texter och bilder. Som en "zero-shot" learning-modell har CLIP förmågan att generera relevanta svar på prompeter baserat på situationer eller scenarier den inte tidigare har tränats på.^{97,98}

2.7.3 Steg 2 Latent Space och Bildgenerering

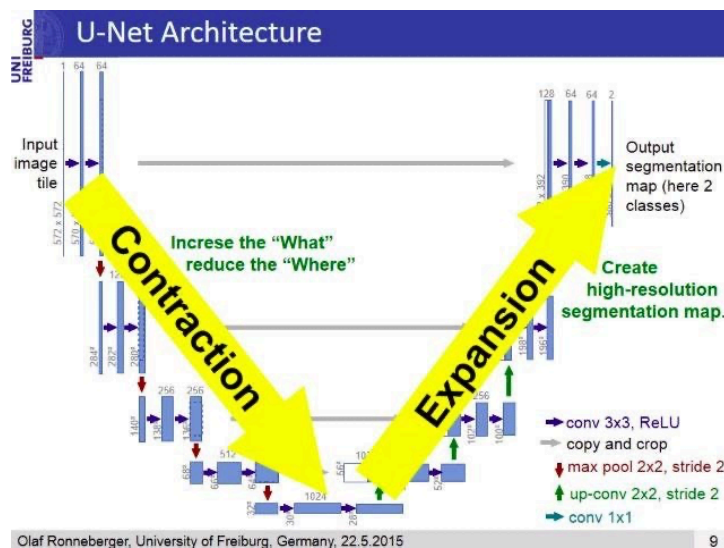

Bild 10. [U-net Cere Labs 27-12-2018](#)

Den vektoriserade datan från CLIP överförs till ett convolutional neural network av typen U-Net.⁹⁹ U-Net består av tre huvudkomponenter: encoder/contraction, bottleneck/final feature map och decoder/expansion layer. Stable Diffusion genererar en tom bild, en "seed" som består av gaussiskt brus och matar in den i U-Net. När encodern stegvis reducerar bilden/vektorns dimensioner, ökar mängden brus för att slutligen i bottleneck/final feature map vara maximalt. U-Net vet i detta skede inte var men vad som finns i bilden. Encoder och decoder layer i U-Net är förbundna med varandra genom residual connections vilket förhindrar vanishing och exploding gradients, det vill säga, den bidrar till att bildprocessen hålls intakt och kvalitativ. I decodern skalas bilden upp genom att reducera bruset (denoising) och återställa de visuella detaljerna med hjälp av information som överförts från encodern i

⁹⁷ Ankit, Sachan. CV-Tricks.com. Understanding CLIP by OpenAI. *CV-Tricks*. [u.å]. <https://cv-tricks.com/how-to/understanding-clip-by-openai/> (Hämtad 2024-05-20).

⁹⁸ OpenAI. CLIP: Connecting text and images. *OpenAI*. 2021-01-05. <https://openai.com/index/clip/> (Hämtad 2024-05-20).

⁹⁹ Ronneberger et.al. U-Net: Convolutional Networks for Biomedical Image Segmentation. *arXiv.org*. Cornell University. 2015-05-10, 1-8 <https://arxiv.org/pdf/1505.04597v1> , <https://paperswithcode.com/method/u-net> (Hämtad 2024-05-20).

U-Net. För att finjustera och säkerställa att bilden i output motsvarar prompten i input används en KSampler till exempel MCMC (Markov Chain Monte Carlo).^{100,101}

2.7.4 Steg 3: Auto encoder-decoder för Output

Slutligen används en Auto encoder-decoder för att generera och förfina den slutgiltiga bilden genom att ta det avslutande latent resultatet som är befriat från brus och konvertera det till output, den slutgiltiga bilden. Auto encodern-decodern hjälper till att säkerställa att den genererade bilden är visuellt tilltalande och trogen mot den ursprungliga prompten, genom att ytterligare förbättra detaljrikedomen och bildkvaliteten.^{102,103}

Kapitel 3 Mode och media

3.1 Mode, en kort bakgrund

Utvecklandet av modet har aldrig upphört att vara beroende av individen och dess kropp. Denna symbios av det fysiska och det immateriella som ryms i våra sinnen är bärare av plagget. Mode handlar om kroppar och mode är en social faktor inbäddad i sociala relationer.¹⁰⁴ Modets historiska utveckling går att dela in i tre faser. Den första perioden sträcker sig från tidig antik period till 1400-talet. Den andra från 1400-talet fram till den industriella revolutionens intåg, och den tredje från industrirevolutionen till dags dato.¹⁰⁵ Det är från 1400-talet som kostymhistoriker talar om mode som vi betraktar det idag, det vill säga, en personifiering av dräkten som förändras över tid. Modet var ett resultat av en växande ekonomi i kapitalismens vagg.

Latinets *modus* är relaterat till kultur och livsstil och *il modo/la mode* är uttryck för de normer och regler som som var anammade.¹⁰⁶ Även om privilegier vad gäller material och färg var avsedda för aristokratin var denna epok starten på den individualiserade kroppens beklädnad och uttryck.

Ingalunda skall vi tro att faiblesse för det luxuösa är vår tids akilleshäla, å nej, icke så. Redan under 1300-talet begränsades antalet plagg i sammet och siden som individen hade rätten att äga och plaggen skulle vara försedda med sigill. Påven Paul II stipulerade lagar för kardinalernas klädedräkt och i Spanien var kläder av silke enbart tillåtna för de som ägde hästar. Även skräret av skräddare var på hugget och de såg till att bli auktoriserade så att

¹⁰⁰ Render, Realm. "Stable Diffusion explained (in less than 10 minutes)". [youtube]. Wien. Render Realm. 2024-03-29. <https://youtu.be/QdRP9pO89MY?si=5ifaFO4EB1CR4fsr> (Hämtad-2024-06-05).

¹⁰¹ Lois Serrano. "Stable Diffusion - How to build amazing images with AI". [youtube]. Serrano. Academy. 2023-12-12. <https://youtu.be/JmATtG0yA5E?si=y1JGAuGUSprCifTM> (Hämtad 2024-05-20).

¹⁰² Simon Zamarin. et. al. Create high-quality images with Stable Diffusion models and deploy them cost-efficiently with Amazon SageMaker. *AWS Machine Learning Blog*. 2023-05-26. [create-high-quality-images-with-stable-diffusion-models-and-deploy-them-cost-efficiently-with-amazon-sagemaker](https://aws.amazon.com/blogs/ml/creating-high-quality-images-with-stable-diffusion-models-and-deploying-them-cost-efficiently-with-amazon-sagemaker/) (Hämtad 2024-05-20).

¹⁰³ Andrew. How does Stable Diffusion work? *Stable Diffusion Art*, 2024-04-01. https://stable-diffusion-art.com/how-stable-diffusion-work/#Stable_Diffusion_step-by-step. (Hämtad 2024-05-20).

¹⁰⁴ Joanne, Entwistle. *The fashioned body: fashion, dress and modern social theory*. 3:e uppl. Cambridge: Polity Press 2023. 7, 11.

¹⁰⁵ François Boucher, Yvonne Deslandres. *A history of costume in the west*. New enl. ed. / with additional chapter by Yvonne Deslandres. London: Thames and Hudson. 1987, 13.

¹⁰⁶ Paić. *Fashion theory and the visual semiotics of the body*. 2.

endast de blev tillåtna att tillverka doublets åt kunder.^{107,108} I detta sammanhang bör nämnas Duc de Bourgogne (1396-1467) som förutom att han var en storkonsument av textilier och mode favoriserade färgen svart, och gav färgen svart ett ansikte. Så nej, modekreatören Coco Chanel var inte först, ens med färgen svart. (Hon var inte först med den lilla svarta klänningen heller om det ska hårddras.)¹⁰⁹

Vår klädedräkt har allt sedan tidernas begynnelse haft olika funktioner. Förutom att skydda vår kropp har den även varit ett instrument för att visa individens plats i den samhällliga hierarkin. Detta har gestaltas med allt ifrån Indianhövdingens fjäderskrud till kungakronor, drottningars tiaror. Till denna grupp av produkter hör också det som Goffman benämner statusprylar och ingår i teckenutrustningen vi använder för att demonstrera social ställning och ingjuta respekt. Inom ramen för dessa produkter ryms allt från snabb konsumtion som mode, resor, till investeringsbara tillgångar, fastigheter, lyxyachter, marktillgångar, konst och statushöjande tillgångar som bidrar till att förbättra individens position i samhället. Mode är en social faktor, och menar Wilson, mode gör kroppen till mer än ett biologiskt objekt. Mode gör kroppen till en kulturell organism, en artefakt som spelar en symbolisk, kommunikativ, psykologisk och estetisk roll. Mode är tveklöst meningsfullt.¹¹⁰

3.2 Mode och social klass

*“for fashionable dress or a striking appearance provides an armour against the world.”*¹¹¹

I förordet till *Adorned in dreams* (2019) skriver Wilson att kläder inte endast är objekt utan också bilder. Kläderna, objekten, kommunicerar subtilt i intim relation med våra kroppar och har likställts med presentationen av vår identitet.¹¹² Goffman menar att vi spelar olika roller och att vi i våra framträdanden visar en fasad bestående av faktorer som verbal kommunikation, kläder, kön, ålder, och social ställning. Faktorer vilka i kombination med vårt handlingsätt påverkar vår omgivning, vår möjlighet att kontrollera den och dess uppfattning av oss.¹¹³

Språket som för Barthes var avgörande i hans kommunikation och beskrivning av mode, dels som sign-signifier -sign, och språk-tecken - kommunikation ersätts idag av visuell kommunikation i form av begreppet visuell semiotik. För Barthes är tecknet i modets system skapat av få praktiserat av många och befriat från tid.¹¹⁴ Mode utvecklas inte det förändras som ett beständigt system och, likt språket vars system värderar utvalda ord olika över tid, värderar och signifierar modet olika objekt över tid.¹¹⁵ Mode i sin form av visuell kultur avgör

¹⁰⁷ Gloria Lotha. The Editors of Encyclopedia Britannica. doublet clothing. *Britannica Arts & Culture*. 2021-11-29. <https://www.britannica.com/topic/doublet-clothing> (Hämtad 2024-06-05).

Doublet var en jacka avsedd som ytterplagg, och var aktuell från 1400-tal till sent 1600-tal då den blev omodern. Doublet var från början en tätt åtsittande vadderad jacka som ursprungligen var avsedd att bäras under rustning. Den kunde vara midjekort men också med ett skört från midjan och neråt. Doublet var ett plagg med eller utan ärmar. Under 1400-talet blev jacken ett plagg som markerade social klass och producerade i material som silke och sammet. Formen på jakan varierade mellan länder och tid. Ärmar kunde vara snäva tattsittande men också stora med puff eller uppslitsade med ett undertyg som stack fram mellan slitsarna.

¹⁰⁸ Francois Boucher, Yvonne Deslandres. *A history of costume in the west*. 206.

¹⁰⁹ Valerie, Mendes. *Dressed in Black*. London: V&A Publications 2000. 7-11.

¹¹⁰ Elizabeth Wilson. *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. London: Bloomsbury Visual Arts, Revised and updated edition, 2019. 2-3.

¹¹¹ Ibid, Foreword opening page.

¹¹² Ibid, Foreword opening page, ix.

¹¹³ Goffman; Andersson; Bergström & Nilson. *Jaget och Maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. 28-31, 9.

¹¹⁴ Barthes, *The Fashion System*, 215.

¹¹⁵ Ibid, 215-216.

den sociala statusen av dess bärare och objektet för dess förändring.¹¹⁶ Vår kropp som aktör sätts i centrum för vår visuella identitet och är i ständig förändring i ljuset av mode. Kroppen är det verktyg individen använder för att visualisera kapitalismens makt, social hierarki, och mode menar Paić. Mode denoterar en teater av sociala roller just därför att det inte explicit är centrerat kring problemet i skapande av den individuella identiteten som ett subjekt exponerat mot livsstil. Paić, ansluter här till Goffman och hans dramaturgiska begrepp. Vilket innebär att individen deltar i interaktionen mellan kroppar där kroppen är i sin utsatthet ett event i förändring.¹¹⁷

Barthes beskriver myten som ett fenomen skapat kring en händelse, objekt, en person. I mode som visserligen är flyktigt finns gott om objekt vilka är mytomspunna, till exempel Hermès Birkin bag, Chanel-väskor, Cartier Tank Watch, listan kan göras lång av dessa åtråvärda och statushöjande objekt.

Norman betonar i sin trestegsprocess *visceral - behavioral- reflective* om hur vi agerar vid inköp av design, hur vi i det sista steget, den reflektiva delen väger in objektets betydelse för vår status. Är objektet statushöjande men viker i funktionsduglighet väger status och design högre då det ger mervärde till individen.¹¹⁸ Objekten, oavsett om det är kläder, bilar, eller konst står för något mer, de är tecknen som vittnar om social status, ekonomisk styrka och frambringar hos många både avund och önskan om att äga dessa.¹¹⁹⁻¹²⁰

I imitationens själ realiserar avund och önskan om att efterlikna de bättre bemedlade. Marknadens kopieringar av produkter profiterar på denna faktor, denna önskan om ett annorlunda liv i lyxens tecken. Produkterna säljs till ett betydligt lägre pris och deras utformning kan diskuteras till exempel den klassiska Chaneljackan som produceras i olika lågprisvarianter av många företag vid sidan om Chanel.

3.3 Bilden

Vi matas med bilder varje dag, de kan vara tryckta, vara i filmversion, vara upplevelser i realtid. Bilder som beskriver en sekvens av något i tiden, ett objekt, flyger förbi och vi noterar vad vi ser på olika nivåer och ibland helt utan något som helst konsekvenstänk över vad vi ser.

Bilder som vi konstruerar i fotografiets version eller filmer har fram till datavetenskapens utveckling varit ett resultat av en mänsklig hand. En människa har bestämt vad som skall fångas i bilden och filmen, hur reklamfotot skall se, hur dokumentära bilder ska väljas ut för ett där och då för ett här och nu. Oavsett om det är digitala eller analoga bilder är de framtagna med ett mänskligt medvetet som grund. Bildens äkthet var fram till Adobes genombrott betydligt mer trovärdig än den kom att bli efter Adobes frammarsch med Photoshop och Illustrator, men fortfarande kontrollerade människan bilden fullt ut i Adobe. Konstvetaren Bia Mankell menar i förordet till sin bok *Bild och materialitet*, att på vilket sätt vi uppfattar bilden, hur vi förstår den, beror på våra kulturella traditioner vilka hålls levande genom ekonomiska, sociala, politiska och genusinriktade strukturer.¹²¹ Hon lyfter fram vikten av bilden som en dynamisk domän, en materialitetens domän vars visuella narrativ skapar

¹¹⁶ Paić. *Fashion theory and the visual semiotics of the body*. 11.

¹¹⁷ Žarko Paić. [u.å.] [Žarko P](#) (Hämtad 2024-05-20).

¹¹⁸ Donald, Norman, J. *Emotional Design*. New York: Basic Books, 2005. 33.

¹¹⁹ Simmel och Levine. *On individuality and social forms: selected writings*. 304.

¹²⁰ Vogue. Everything You Need To Know About Buying An Hermès Bag. *Vogue World Paris*. 2024-02-09. <https://www.vogue.co.uk/article/buying-an-hermes-bag>. (Hämtad 2024-05-20).

¹²¹ Bia, Mankell. *Bild och materialitet : om föreställningar, synsätt, material och uttryck i måleri, teckning och fotografi*. Lund: Studentlitteratur, 2013, 9.

uttryck som är effekter av bildens fysiska struktur, motiv, symbolik.¹²² I mötet mellan betraktaren och verket ligger performativitetens själ, bildens meningsbärande uttrycket och innehåll.¹²³

Bilden är ett meningsbärande uttryck byggt på vår totala fysiska och emotionella upplevelse av den, vårt kulturella seende och inneboende värderingar. Mankell hänvisar till fenomenologen Maurice Merleau-Ponty när hon menar att en objektiv värld är en abstraktion.¹²⁴ I de AI-genererade bilderna gestaltas våra drömmar kring vår verklighet och hur vi vill att den skall se ut och den är som Mankell skriver ingalunda en objektiv abstraktion.

Den AI-genererade bilden trots att den inte är direkt skapad av människan, är ett resultat av människans deltagande i cyberrymden, och de spår hon lämnar efter sig i cyberrymden bidrar till att generera träningsdata till bolagen. I detta sammanhang vill jag påpeka att 37% av jordens befolkning saknar tillgång till data. Även om tillgången till data har ökat från 35% 2013 till 63% 2023 är siffran betydlig och resulterar till en uteslutning av en stor andel av jordens befolkning.¹²⁵ Avsaknad eller nekad tillgång till nätet gör det omöjligt att påverka innehållet i träningsdatan och vilken träningsdata som samlas in. Risken att träningsdatan inte tar hänsyn till den uteslutna gruppen utan fokuserar på de mest aktiva och deras kulturella sfär är överhängande.

Verkligheten gestaltad i Stable Diffusion och Midjourney är en begränsad verklighet där diskursen grundar sig i och representerar värderingar relaterade till den kapitalistiska delen av världen eftersom den huvudsakligen har tillgång till mediet.

I en stekhet AI sommar och teknikens rekordsnabba framfart har vi idag bilder som är artificiellt konstruerade i bildprogram där den mänskliga inblandningen enbart utgörs av prompten. Efter prompten förlorar vi kontrollen över bilden. Bilden blir ett resultat av bildprogrammets kodning och träning utan någon som helst förståelse för vad den genererar. Artificiell intelligens är data och kan inte definiera den underliggande betydelsen av till exempel rasism. Artificiell intelligens har inga känslor och ger den en bild av känslor är det kodning, inget annat.

Detta är den avgörande skillnaden mellan å ena sidan den av människan skapade bilden, verket, filmen, och å andra sidan, den genom artificiell intelligens genererade bilden, verket, filmen som är baserad på kodning. Nätverkens djup i programmen kan gå så långt in att vi inte kan överblicka konsekvenserna av hur lagren och neuronerna kopplar sinsemellan och när sk "black boxes" tar över i till exempel LLM (large language models, ex Chat Gpt) kan det leda till att programmen hallucinerar och fabricerar falska sanningar.

Programmen öppnar för olika möjligheter att förvrida verkligheten genom att alstra falskhet i bilder och filmer, men återigen, det är kodningen som banat väg för denna utveckling.

Kapitel 4 Makt Materialitet

Genom linsen hos Stable Diffusion och Midjourney söker jag slutligen svaret på om min hypotes håller genom att generera bilder baserade på ett antal utvalda prompter. Begreppet prompter förklaras under 1.9 Begreppsdiskussion. Syftet med genereringen är att utröna om de normer och faktorer som påverkar individen i sin visualisering av sin identitet är beroende på olika samhällsdebatter eller ligger djupt rotade i sociologiska kontexter..

¹²² Ibid, 15.

¹²³ Ibid, 19.

¹²⁴ Ibid, 25.

¹²⁵ ITU. Statistics *Committed to Connecting the world*. International Telecommunication Union Geneva 2024-02-12. <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx> (Hämtad 2024-05-20).

Bevisas fördomar när det gäller kultur, ras, social tillhörighet, vilar implicit en tankegång kopplat till min hypotes.

Varje bildrad består av sex stycken bilder. De tre första i Stable Diffusion och de tre resterande i Midjourney.

4.1 Rasism i bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney.

Prompt 1. Bild 1-6 “Fashion people of all ages in the city”

Bilderna 1-6 visar individer i en urban västerländsk miljö. Alla individer i bilderna är av västerländsk härkomst och tillhör den vita rasen. De har fördelaktiga utseenden och saknar exempelvis funktionshinder, eller är överviktiga. De är välklädda i västerländskt mode och ser ut att tillhöra en ekonomiskt välsituerad medelklass. Individerna i bilderna visar en gruppstillhörighet i sin visualitet och även om bild 6 visar en mer kreativ grupp är det fortfarande en grupp där ingen av individerna avviker med sitt utseende.

Prompt 2. Bild 7–12 “Fashion people of all ages, race doesn't matter”

Bilderna 7-12 visar individer av olika hudfärg. För att nå en generering där olika hudfärger representerades behövdes en specificering av prompten som här lyder “race doesn't matter”. Denna korta fras dök upp i flödet när jag arbetade med genereringen och jag beslöt mig för att använda den.

Individerna i bilderna 1-12 bär tecken på livsstil som präglas av ekonomisk trygghet. Det mode som visas i bilderna är ett mode som vittnar om ett bejakande av den heterosexuella normen. Skillnaden mellan det manliga och kvinnliga är tydlig i kroppsexponering, kläder och frisyrier.

Prompt 3. Bild 13-18 “Young fashion people”

Bilderna 13-18 visar unga individer av två olika karaktärer, bilder 13-15 är homogent monokroma i sin klädstil och vittnar om en medelklass som för tankarna till collegekultur. Bilderna 16-18 visar en annan bild av unga individer, en bild präglad av streetwear, ett mode som speglar ungdomskultur där musiken spelar en stor roll. Samtliga individer i bilderna är

vita, av västerländsk härkomst och även här saknas individer med funktionshinder eller överviktiga individer.

Prompt 4. Bild 19-24 ” Young fashion people, race doesn't matter”

Bilderna 19-24 visar här en blandad grupp unga individer av olika hudfärg efter tillägget “race doesn't matter”. De är välmående individer i en urban miljö där den heterosexuella normen är tydlig. Möjligen skulle bild 24 kunna ses som avvikande från den heterosexuella normen.

Det vilar en tydlig underton av rasism hos Stable Diffusion och Midjourney vilket tidigare forskning framhållit, och detta bekräftas av att prompten specifikt måste beskriva att ras inte spelar någon roll. Forskaren inom informationssystem Mi Zhou et.al visar i artikeln *Bias in generative AI* på flera varianter av fördomar. De baserar sin undersökning på ca 8000 genererade bilder.¹²⁶

De fann 2 områden av fördomar vilka utmärkte sig och dessa områden var systematiska kön och rasfördomar, samt fördomar i ansiktsuttryck och individuella framträdanden. Bland annat visade det sig att kvinnor och mörkhyade var tydligt underrepresenterade i bilder genererade av Stable Diffusion och Midjourney. När författarna jämför de resultat de kommit fram till med Google images och BLS Force Statistics visar det sig att rasfördomar som samhället kämpar för att bryta snarare intensifieras i programmen.¹²⁷ Kvinnor var generellt representerade som unga med vackra leenden och män som äldre distingerade herrar, vilket gav utslag även i yrkesroller. Författarna menar att det kan tyckas harmlöst att programmen genererar stereotyper men det sätter spår och har påverkan på yngre generationer menar de. Kvinnor presenteras som underdåniga män och kan förledas att söka sig till typiska kvinnoyrken. En underminering av jämställdhet, inkluderande och mångfald menar författarna.¹²⁸

Data som programmen tränas på är ett resultat av, som tidigare påtalats, det som finns ute i cyberrymden. Det är spår som lämnas kvar av de som har tillgång till internet. De bilder som genereras är alltså ingen slump, det är verkligheten. En verklighet som avspeglar sig i det mode vi klär oss i och hur vi visualiserar oss i en social kontext. En verklighet som en tredjedel av världens befolkning inte har möjlighet att ta del av eller påverka.

4.2 Rik kontra fattig i Stable Diffusion och Midjourney

Min avsikt var från början att hålla mig till prompter med ett neutralt icke-värdebeladdat innehåll. Tankarna flög dock iväg efter jag läst Simmels idéer om social klass. Mina tankar avtog inte efter att jag läst Webers teorier om social strata, klass, och de privilegierades ställning och makt.¹²⁹

¹²⁶ Zhou, Mi, Abhishek Vibhanshu, Dardenger Timothy, Kim Jaymo, och Srinivasan Kannan. Bias in Generativ AI. *arXiv.org* [Preprint]. 2024-05-03, 3. <https://doi.org/10.48550/arxiv.2403.02726> (Hämtad 2024-05-20).

¹²⁷ Ibid, 3.

¹²⁸ Ibid, 3-4.

¹²⁹ Max, Weber. *The interpretation of social reality*. Woking: Unwin Brothers Limited, Gresham Press 1971, 86-92.

Nyfikenheten kring hur programmen skulle svara ledde till att jag ville testa prompterna *rich* vs *poor* och undersöka hur dessa skildrades i Stable Diffusion och Midjourney.

Prompt 5. Bild 25 -27 “rich people wearing glasses at the golf course”.

Prompt 6. Bild 38 - 30 “rich people in the city wearing glasses”,

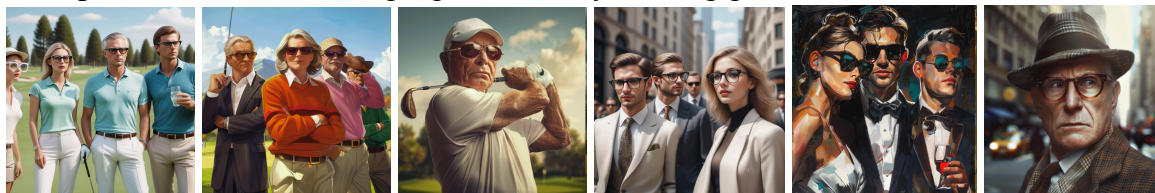

Bild 25

Bild 26

Bild 27

Bild 28

Bild 29

Bild 30

Prompt 5. Bild 25 - 27

Prompt 6. Bild 28 - 30

Bilderna 25-30 visar en grupp välbärgade individer av vit härkomst med attribut som här låter sig analyseras med Barthes matris.

I bild 29 ser vi en grupp individer bestående av en kvinna och två män. De är vackra med välbyggda kroppar vars materialitet utstrålar självförtroende och makt. Männens smokingar konnoterar lyx, exklusiva fester och social överklassmiljö. Den unga kvinnans aftenklänning konnoterar ekonomiskt välstånd och kvinnlighet för att behaga och de tre är typiska för den sociala normen i en grupp individer vilka tillhör en privilegierad samhällsgrupp som för tankarna till amerikanska semesterorten The Hamptons och Wall Street finansvärld.

Bild 30 bekräftar det forskningsresultat som Zhou, M et.al. redovisar i sin artikel. Mannens hatt, bistra uppsyn och mode konnoterar rikedom och makt i en stereotyp version.

Bilderna 25-27 visar ett stereotypt golfmode representerat av vita byxor, tenniströjor och pullover samt solglasögon. Bilderna signifierar överklass, modet konnoterar den privilegierades livsstil, fylld av fritid och socialt umgänge i högstatusmiljöer.

Makt är enbart en term innan den utövas. I den sociala gruppens identitet ligger ett gemensamt vi och i det begreppet innefattas även mode, det vill säga hur vi ser ut, hur vi signalerar en tillhörighet. Bilden av identiteten är samtidigt generell i grupptillhörigheten men också en individuell skapelse med variationer inom ramen för gruppens normer.¹³⁰

Makt, menar Weber, är att ta tillvara på varje möjlighet oavsett vad den grundar sig på, att inom sociala relationer driva igenom sin egen vilja även om det stöter på motstånd. Ur socialt legitimt perspektiv ger Weber tre olika faktorer: tradition och sedvänjor, legalitet, och karisma oavsett om den är tillskriven eller verklig.¹³¹ Weber tar upp begreppet *Karisma* och betraktar det som en form av maktutövning av en aktör. Aktören påverkar individer och i dagens mediavärld fungerar influencer, skådespelare, idrottsmän och kvinnor som karismatiska personer med makt och inflytande över vårt jag och visuella identitet. Mode är makt anser jag. I vårt skapande av oss själva som individer är vi utsatta för påtryckningar inte bara genom sociala normer och grupptänk men också i vår egen önskan om att efterlikna de vi beundrar. Weber skiljer mellan klass och social status. Klass i likhet med kommunisten Karl Marx kopplas även hos Weber till privilegierat ägande i olika former och kapital, medan social status kopplas till social position i samhället oaktat ekonomisk position.

Den negativa sidan av ägandet är att vara ägd, att vara i beroendeställning av den privilegierade klassen fet vill säga att vara fattig.¹³² Weber delar in vårt sociala handlande i fyra kategorier, traditionellt, affektivt, värderationellt och, instrumentellt rationellt agerande.

¹³⁰ Simmel och Levine. *On individuality and social forms: selected writings*. 297.

¹³¹ Heidegren och Wästerfors. *Den interagerande människan*. 187.

¹³² Weber. *The interpretation of social reality*. 88.

Imitationen är som en del av dessa fyra kategorier ett agerande sällan baserat endast på en kategori utan summan av dem. Imitationen är omedveten men också medveten. Om handlingar andra utför imiteras för att de är eleganta, traditionella, exemplariska eller bidrar med social distinktion är imitationen meningsfullt orienterad mot både den som imiterar och den som imiteras, menar Weber.¹³³ Det rationella agerandet är kalkylerat utifrån givna förutsättningar och för att nå specifika mål och för den mesta möjliga nytta för individen.¹³⁴ Weber menar att vi i det medvetna instrumentellt rationella och strukturella handlandet (Zweckrationalität) söker skapa en positiv bild av oss och avancera socialt. Social status är relaterat till livsstil, utbildning, yrke och ärvd prestige. Social status kan vara en del av klass men inte nödvändigtvis.¹³⁵

Prompt 7. Bild 31-36 “poor people wearing glasses”.

Bild 31

Bild 32

Bild 33

Bild 34

Bild 35

Bild 36

Bild 31-36 i prompt 6 skildrar fattiga som mörkhyade vars glasögon är likartade i formen enkla neutrala utan modeprofil. Den vita rasen saknas helt i bilderna av fattiga individer och utgår vi ifrån Peirce och Ogden & Richards tripartite är bildprogrammets tankar kring fattiga individer (thoughts of references) att de är av icke västerländsk härkomst, mörkhyade och förmodligen lågutbildade. Följer vi Barthes konnoterar bilderna likartade resultat och glasögonens homogena karaktär för tankarna till att de är skänkta av någon hjälporganisation. Notera återigen att bildprogrammen är kodade på material från de två tredjedelar av världens befolkning som har tillgång till och kontroll över Internet. Den tredjedelen av jordens befolkning som lämnas utanför Internet är representerad av de fattiga i bilderna.

4.3 En talande jämförelse.

Jag har valt att göra en jämförelse mellan prompt 6 bild 29, och prompt 7 bild 31 för att belysa kraften bakom kapitalet och hur kontext bidrar till att skapa vår identitet såväl den sociala som den visuella.

“rich people in the city wearing glasses” “poor people wearing glasses”.

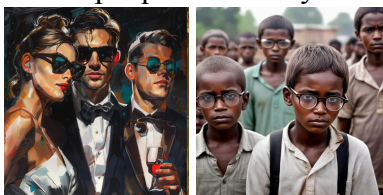

Bild 29

Bild 31

Bilderna 29 och 31 visar verkligheten som den ser ut idag. Den skulle lika gärna kunna vara från den amerikanska södern innan slaveriet avskaffades om inte klädmodet i bilderna bevisade att det är en nutida skildring. De fattiga på bilden är inte enbart i avsaknad av vad Bourdieu kallar kapital utan är drabbade av vad sociologen Julian Go i sin artikel *Race, Empire and Epistemic Exclusion* (2020) kallar *epistemic exclusion*, det vill säga, de fattiga ses

¹³³ Ibid, 77.

¹³⁴ Ibid, 77-81.

¹³⁵ Ibid, 91.

som individer som inte producerar kunskap. Denna rasistiska syn grundlades under kolonisationen och lever idag genom de murar som byggs. Murar, vilka skiljer länder åt och separerar områden i städerna, Muren kan också gestaltas som ekonomisk, kulturell och rasistisk i en värld profilerad av väst med dess normer som grund.¹³⁶ Därför menar Go, att vi måste tänka om och våga se de destruktiva sociala processer som ligger dolda och i grunden skapade av den Anglo- amerikanska normen.

Författaren Naomi Klein ger i sin bok *No Logo* en bild av hur produktionen av mode hanteras i olika delar av världen. Boken utkom 1999 och gav en skrämmande bild av villkoren för anställda och produktion vilket sedan dess uppmärksammats. I en värld där globalisering betyder rikedom, frihet och makt åt kapitalet, är samtidigt instängdheten, fattigdomen och maktlöshet det som lämnas kvar till de som fått sina livsrum ockuperade till följd av arbetskraftexploatering och/eller kolonisering av hela samhällen.¹³⁷

Vetskapen om att mycket produktion sker i utvecklingsländer där ekonomiska villkor för varumärkenas produktion är förmånliga, och lönerna är låga ger en indikation om varför prompten "*poor people wearing glasses*" skildras genom individer från länder som till exempel Indien och Pakistan.

Det är en kamp mellan individer som Weber kallar *selection* och relaterar till individens möjligheter att socialt avancera under sin livstid och skall särskiljas från den biologiska utvecklingen.

I bilderna ovan baserat på prompterna "*rich people wearing glasses*" kontra "*poor people wearing glasses*", gestaltas de rika som vit amerikaniserad överklass vars teckenutrustning enligt Goffman signifierar välstånd och tradition. Helt i enlighet med Weber ger de en bild av en kapitalstark klass som äger finansiella medel, produktionsenheter och arbetskraftskapital. Arbetskraften i låglöneländer gestaltas som fattiga utan möjlighet att avancera och deras teckenutrustning visar på låg social klass vilket gestaltas i bilderna. Modet i bilderna, det exklusiva för de rika och det påvra för de fattiga, är bilden av verkligheten som genereras genom bildprogrammen. Bilderna visar också vem som i slutändan betalar konsumtionen inte enbart för den genomsnittliga individen i det industrialiserade samhället utan också för den privilegierade och statuspräglade individen. Bilderna avslöjar de sociala mönster som ligger dolda bakom fasaden av välformulerade ståndpunkter om jämlikhet och rasism. Det exklusiva modet produceras av varumärken vars prisbild är hög och ger status åt individen om hen har råd att köpa deras produkter. Det påvra signifieras av sjabbiga slitna kläder och t-shirts av enkel produktion som för tankarna till barnarbete för slavlöner hos en mörkhyad population. Vi kan inte fysiskt vidröra en digital bild, men vi kan associera till och emotionellt uppleva dess innehåll och förstå den om vi låter tolkningen få ta tid i anspråk. Vi bör ge bilden tid till att ställa frågor. Bilderna i nämnda sekvenser säger mer än ord om människan, hennes bild av det önskade livet och det icke önskvärda livet där lukten av damm och smuts, även om det är immateriellt smuts letar sig ner i lungorna hos de fattiga individerna.

¹³⁶ Julian, Go. Race, Empire, and Epistemic Exclusion: Or the structures of Sociological Thought. *Sociology Theory*. Vol. 38, nr.2, 2020-06-04, 95-96. <https://doi.org/10.1177/0735275120926213>. (Hämtad 2024-05-20).

¹³⁷ Naomi Klein, Lillemor, Ganuza Jonsson, Tor Wennerberg. *No Logo: no space, no choice, no jobs, no logo: märkena, marknaden, motståndet*. Stockholm: Ordfront 2000. 8.

Prompt 8. Bild 37 -38 “collection of glasses”,

Prompt 9. Bild 39 - 40 “desirable glasses”,

Prompt 10. Bild 41 “latest trends glasses”,

Prompt 11. Bild 42 “fashiontrends cool glasses”,

Bild 37

Bild 38

Bild 39

Bild 40

Bild 41

Bild 42

Prompt 8. Bild 37-38

Prompt 9. Bild 39-40

Prompt 10. Bild 41

Prompt 11. Bild 42

4.4 Fetish

Ett föremål, vilket som helst, som pryder människans kropp kan bli en fetsich.¹³⁸

Ursprungligen är termen kopplad till antropologiska fält som religion, sexualitet och politik. Marx betraktade föremål i den kapitalistiska världen som fetisch. Fetischer var föremål, hävdade Marx, med egna liv, värden, makt och mening i en kapitalistisk värld som enligt honom var byggd på materiella ting och dess makt. Till fetischer räknas också riktigt högklackade skor, nylonstrumpor med sömn, korsetter, strumpeband vilka är alla föremål som konnoterar sensuell kvinnlighet, erotik och är omgärdade av mytens perspektiv.

Bilderna 37-40 representerar prompter med orden ‘*desirable, latest trends, fashiontrends, och cool*’. Notera att inget om kön, ålder, social klass eller ras inkluderas i prompten.

Trots det väljer programmen att generera bilder på unga attraktiva kvinnor helt i enlighet med Zhou et al. och deras forskning.¹³⁹

Bild 42 ger glasögonen kvinnan ett intellektuellt intryck, men i de övriga blir de symboler för sexualitet och erotik. Det är unga kvinnoansikten med fylliga läppar, plutande munnar i kombination och halvslutna ögon bakom linserna.

Bild 37-41 skulle mycket väl kunna vara annonser för läppglans. Men glasögonen i bilderna när vi använder Barthes semiologi är tecken på konsumtion och förändring, på mode, fjärran den bild på de homogena diskreta glasögon som den fattiga individen får nöja sig med.

Men vad vi ser är också en objektifiering av kvinnan som skall behaga och vara tillgänglig. Bilderna visar kvinnan i en för många avundsvärd situation av välstånd.

Bilderna 31-36 och 37-41 identifieras av klass och kulturskillnad i dagens värld. Glasögon har i sig många symboliska värden vilka uttrycks i dess form, varumärke och stil.

Glasögon tillhör produktkategorin accessoarer och ger individen möjlighet att identifiera sig med hjälp av varumärken av hög status vars övriga produkter stressar ekonomin och hindrar inköp. Produkter som ger status är efterfrågade på marknaden och i vissa fall till det extrema. Detta gäller också andrahandsmarknaden för lyxsegmentet.

Hermès till exempel har långa väntelistor och köpkrav för att uppnå deras åtråvärda väskor. Väntan kan bli för lång och Hermès har blivit stämnda för sitt beteende.¹⁴⁰

Granskar vi bilderna i samtliga prompter ser vi hur fördomar slår igenom vad gäller social klass, och ras kopplat till fattigdom och rikedom.

¹³⁸ Joanne, Entwistle. *The fashioned body: fashion, dress and modern social theory*. Cambridge: Polity Press. 3. uppl. 2023, 193.

¹³⁹ Zhou, Mi. et.al. *Bias in Generativ AI*. 3.

¹⁴⁰ Nathaniel Meyersohn. Birkin bags are too hard to buy, shoppers allege in antitrust lawsuit. *CNN Business*. 2024-03-21. <https://edition.cnn.com/2024/03/21/business/hermes-birkin-bags-antitrust/index.html> (Hämtad 2024-06-05).

4.5 Herrsockor, en maskulin fetish.

Få detaljer har inom herrmodet fått uppmärksamhet som herrsockor. Slipsen naturligtvis, men här berör jag herrsockor. Herrsockor konnoterar fötter vilka inom fottfetischism är sexuellt upphetsande och kan mycket väl vara en av anledningarna till att sockor precis som nylonstrumpor (inte strumpbyxor) tillmäts fetischism. Mode är ett spel och en fråga om distinktion men också att passa in. Sockan är ett bevis på hur det maskulina modet kan profilera diskurser och underliggande status menar marknadsföraren och författaren Jacob Ostberg. Han hänvisar till bland annat den härdsmläta inom herrmodet som det innebar när *King* modetidning för herrar år 2009 listade färgade herrsockor som det värsta en man kunde bära.¹⁴¹ Sockor kan tyckas trivialt men, menar Ostberg, det visar hur normer för det manliga modet är socialt och kulturellt konstruerat. Konsumenten har ett val men det är kringgärdat av de diskurser som bestämmer hur och vad som skall konsumeras.¹⁴²

4.6 Skor

Prompt 12. Bild 43-48 “desirable shoes for women”

Bild 43

Bild 44

Bild 45

Bild 46

Bild 47

Bild 48

Bild 43-48 visar de mest önskvärda skorna för kvinnor i bilder genererade av Stable Diffusion och Midjourney. Gemensamt för dem är höga klackar och slank silhuett. De är skor enligt författaren och sociologen Susan Hopkins vilka tillhör *girl power-dressing* som hon belyser i sin artikel *Girl power-dressing: fashion, feminism and neoliberalism with Beckham, Beyoncé and Trump*" (2017).¹⁴³ Hopkins beskriver *girl power-dressing* som en sammanslagning av lyxmode, livsstil och neoliberal feminism och tar som exempel invigningen av Donald Trump till amerikans president 2017, där hans hustru Melania och dotter Ivanka snyggt klädda i modeskaparen Ralph Lauren respektive modeskaparen Alexander McQueen gav ansikte åt social klass och social reproduktion. Denna heteronormativa lyx och feministiska profil syns i modemärken som Victoria Beckham och Beyoncé. Kvinnliga kändisar är de mest synliga och inflytelserika, och Victoria Beckham, Beyoncé Knowles och Ivanka Trump myntar heterosexuella normer, välstånd och hegemonisk femininitet. De har byggt modeimperium som ger den enskilda kvinnan en chans att köpa sig fördelar på arbetsplatser genom lyx. Modet presenterar en look som är polerad, stark, vältränad och sexig dock inte överdriven för att ge intrycket av att vara desperat. De är kvinnor som visar feminism och styrka i entreprenörsanda samtidigt som de har familj och värnar om dem. De är kvinnor som inte backar för den högklackade skon och ser sin feminina sexualitet som en styrka. Detta är kvinnor som bygger imperier, livsstilar, och förmögenheter och de är dessutom snygga.

¹⁴¹ Jacob Ostberg, Masculinity and Fashion. *Gender, Culture and Consumer Behavior*. Cele C. Otnes och Linda Tuncay, Zayer. (red.) Taylor & Francis Group 2012, 258. E-bok. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/gu/detail.action?docID=957774> (Hämtad 2025-05-22).

¹⁴² Ibid, 258.

¹⁴³ Susan Hopkins, Girl power-dressing: fashion, feminism and neoliberalism with Beckham, Beyoncé and Trump *Celebrity Studies*, Vol. 9 issue 1, 2018, online 2017-07-17, 99-104. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/19392397.2017.1346052> (Hämtad 2024-05-22).

Artikeln avslutar med frågan om hur det kom sig att detta scenario av lyckliga heterosexuella familjer, ackumulerade förmögenheter och mäktiga företags eliter köptes av oss inte bara som kvinnlig styrka och makt utan som feministisk politik i sig?

Skor och dess plats modevärlden skall inte underskattas. Skor, framförallt kvinnoskor, är för de mest inbitne ett samlingsobjekt och politikerfruar är inget undantag. Imelda Marcos, hustru till den dåvarande filippinske diktatorn Ferdinand Marcos, blev känd för sitt påkostade leverne vilket innebar extrem lyx i överflöd av juveler, pälsar, bilar och mycket mer som folket fick betala med armod. Ferdinand Marcos störtades 1986 och avled 1989 i landsflykt på Hawaii. Myten säger att det skulle funnits ca 3000 skor i hennes garderob när hemmet på Filippinerna togs i beslag.¹⁴⁴ Elena Ceaușescu, hustru till den störtade diktator Nicolae Ceaușescu, var även hon en inbiten samlare av skor. De avrättades 1989 och lämnade efter sig en enorm samling lyxvaror där Elenas flera tusentals par av skor ingick, betalda även de av ett folk i armod.

Prompt 13 Bild 49-54 “ugly shoes for women”

Bild 49

Bild 50

Bild 51

Bild 52

Bild 53

Bild 54

I vilken värld lever dessa skor och vad representerar de? De enkla skorna i bilderna 49-54 konnoterar arbete och livsstil i en samhällsklass långt ifrån Beckham och Beyoncé. Använder vi Barthes matris är detaljerna i skorna grova, klumpiga, fotriktiga och praktiska.

Skorna visar också med sina detaljer av klack färg och mönster ett försök att efterlikna den kvinnlighet och livsstil som de mer önskade skorna i prompt 12 företräder.

De enkla skorna synliggör människor som enligt Bourdieu förmodligen saknar kapital såväl ekonomiskt, kulturellt och symboliskt, som gör att de inte kan avancera socialt ur traditionell synvinkel. Förmodligen saknar de även smak som Bourdieu menar är en fråga om social klass. Frågan att ställa är om det behövs ekonomiskt kapital för att besitta kulturellt kapital och vad är rikedom?

Jag valde att ytterligare undersöka sociala skillnader genom att ge programmen i uppdrag att generera herrskor och resultatet överensstämmer med det som visas i prompten 13 och 14.

Prompt 14 Bild 55-60 “Desirable shoes for men”

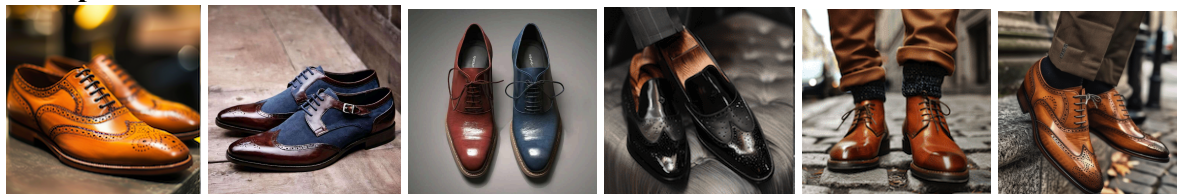

Bild 55

Bild 56

Bild 57

Bild 58

Bild 59

Bild 60

¹⁴⁴ Imelda Marcos - Life, Children & Facts, 2021-05-10.

<https://www.biography.com/political-figures/imelda-marcos> (Hämtad 2024-05-22).

Prompt 15 Bild 61-66 “Ugly wearable shoes for men”

Lipovetsky skriver:

“A society that hinges on the expansion of needs is above all a society that reorganizes mass production and consumption according to the law of *obsolescence*, *seduction* and *diversification*; this is the law that tilts the economy into the orbit of the fashion form.”¹⁴⁵

Lipovetsky hänvisar till sociologen Jean Baudrillard i sin bok *The Empire of Fashion*. I kapitlet *The Consuming Passion or Ambiguous Rationality*, lyfter Lipovetsky fram Baudrillards mening om konsumtion som Baudrillard menar är baserat på performance och social distinktion.¹⁴⁶ Konsumtion kan ses som en social segregation och stratifiering, där modets nyckelpunkt är sociala klasser och deras tävlande om status.¹⁴⁷ Individen, enligt Veblens teori som Lipovetsky också tar upp, konsumerar inte individen objektet för dess användningspotential utan för det statusvärde det signifierar, och menar att konsumtion och val av produkter är instrument för social hierarki där föremålen förmedlar produktion av sociala skillnader och status. Då samhället inte längre är baserat på ärvd social hierarki som i det feodala samhället blir jakten på prylar ett sätt att uppnå status. Prylarna blir exponenter av klasstillhörighet, tecken på social rörlighet och aspiration. Mode och dess produkter utgör inget undantag från denna tanke, menar Lipovetsky.

“ As an instrument of class distinction, fashion reproduces social and cultural segregation; it participates in the modern mythology that masks the inaccessibility of equality”.¹⁴⁸

Därefter förändras Lipovetsky sina ideer och menar att konsumtionsmönstret förändrats och individen idag konsumerar för egen skull, för det personliga nöjet utan social prestige och menar att konsumtion idag är baserat på utilitarianism och individens behov av anonymitet. Lipovetsky skriver dock att han inte förnekar sociala aspekten av mode och den tävlan om social ranking som mode innefattar men han menar att mode förändras till en mer individualistisk faktor där individen rör sig mot en kroppsfixering i form av muskelbyggande, viktkontroll. Kroppsfixeringen har tagit över som ideal att bejaka ungdom, att vara estetisk tilltalande är en fråga om psykologi, performance och social status.¹⁴⁹

4.7 Prompt 16 “ugly female bodies” BLOCKERAD

Jag ville stressa bildprogrammen med en utmärkande värdeladdad prompt för att se hur de reagerade. Prompten “ugly female bodies” lades in i Midjourney där den blockerades med varningstext som meddelade att prompten stred mot deras *community rules*.

Bolagen har blivit kritiserade för exponerandet av fördomar och ska någon slutsats dras av den blockerade prompten är det att bolagen har börjat lyssna på kritiken gällande de fördomar

¹⁴⁵ Gilles, Lipovetsky. *The empire of fashion: dressing modern democracy*. Princeton New Jersey: Princeton University Press 1994, 134.

¹⁴⁶ Ibid, 144.

¹⁴⁷ Ibid, 144.

¹⁴⁸ Ibid, 145.

¹⁴⁹ Ibid, 244-246.

som bevisligen lyser igenom i programmen. Prompten lades inte in i Stable Diffusion, givet blockeringen i Midjourney.

Individer, framförallt kvinnor, objektifierar i skönhetsoperationer sina kroppar och gör dem till tecken, visuella konstruktioner, fjärran den mänskliga kroppens ursprung i hopp om att vinna gunst inte bara hos män men även kvinnor. Ett fysiskt skulpterande av kroppen med livet som insats.

I spåren följer en växande skönhetsmarknad, matkultur och skönhetsoperationer. Är då inte detta en ny form av social ranking, undrar jag.

Att besitta ekonomi för kostnadskrävande skönhetsingrepp är i sig en social klassdelare, och det är dessutom riskfyllda ingrepp. Den nya vårgarderoben har ersatts med ett nytt skönhetsingrepp, vilket gäller både män och kvinnor. Mode idag är diversifierat, individualiserat och långt ifrån en styrd process med given trend. Designmässigt en demokratiseringsprocess men står den särskild från sociala klasser, har mode i sin egenskap av superficial faktor lyckats att utjämna klyftor i samhället? Lipovetsky svarar nej på den frågan då han fortfarande ser gränslösa skillnader och djup i samhället som mode snarare manifesterar.¹⁵⁰

4.8 Individens val

Om vi skall förstå individens val av mode och visuell profilering av individens identitet, det vill säga skapandet av bilden individen vill förmedla av sig själv och hur individen vill att den skall tolkas av omgivningen behöver vi se vidare och djupare. Förutom Goffmans intrycksstyrning, vill jag lyfta fram Blumers symboliska interaktionism. Symbolisk interaktionism enligt Blumer vilar på tre grundpelare:

1. Människan agerar gentemot tingen utifrån den betydelse de har för individen. Förklaringen till agerandet menar Blumer har att göra med social position, roller, normer, värderingar och grupptillhörighet.

2. Tingens betydelse är avhängig social interaktion mellan människor. Tingen i den andra premissen har alltså endast i sig betydelse utifrån sammanhanget de befinner sig inom, som en social tillblivelse.

3. Dessa betydelser skiftar och omformas beroende på de tolkningar individen gör när den handskas med tingen. Individen tolkar genom en inre kommunikationsprocess tingens betydelse som inte är ett fastslaget evigt utan kan förhandlas i tolkningsprocessen.

Ett ting är sålunda allt som människan riktar sin blick emot, det vill säga människor, objekt, institutioner, drömmar, ideal och vardagens verklighet.¹⁵¹

Don Normans teorier om *Human-Centered-Design* och *Emotional Design* relaterar till de synsätt som Lipovetsky skriver om, och hos Norman existerar synsätten i symbios. I trestegsmodellen *visceral-behavioral-reflective* utvärderas funktion, status och det personliga varumärkets värde i valet av produkt. Don Norman menar att vi hyser en förkärlek för objekt som får oss att må bra “attractive things work better” menar Norman.¹⁵²

Det innebär att funktionen kan få stå tillbaka om produkten ger individen en ökad kulturell status/kapital. Don Normans klassiska exempel på hans teori är hans inköpta citronpress designad av Philippe Starck, ett snyggt objekt men som definitivt inte fungerar eftersom syran fräter sönder legeringen på citronpressen. Trots detta gillar Don Norman objektet för det får honom att må bra och skänker honom ett intellektuellt värde.

¹⁵⁰ Lipovetsky. *The empire of fashion: dressing modern democracy*. 251.

¹⁵¹ Heidegren och Wästerfors. *Den interagerande människan*. 69-70.

¹⁵² Norman, J. *Emotional Design*. 17.

Vitvaruproducenten Smeg tillverkade tillsammans med Fiat ett kylskåp från fronten av en Fiat 500.¹⁵³ Kylskåpet lanserades på dåvarande trendbutiken Colette i Paris. Ett val noga genomtänkt för att nå rätt publik och kund. Colette var under många år ett måste för fashionistas som befann sig i Paris. Att synas på Colette var att synas i rätt sammanhang, att ge sig själv status inom konst, mode och design.

I marknadsföring av objekt och mode spelar individens behov roll, men än mer viktigt är att individen kan skylta med känsla för design och god smak, och som Norman menar, känslan blir en självuppfyllande profetia. Norman relaterar till stjärnsäljaren More Spivas som säger att när han bär en dyr kostym projiceras en aura kring honom som gör att han bemöts annorlunda. Spivas menar att när kostymen ger honom självförtroende agerar han med självförtroende.¹⁵⁴

För mode är känsla avgörande och med rätt känsla mår individen bättre.

4.9 Prestige

Appleford, som har specialiserat sig inom mode och konsumtion, berör den sociala faktorn i sin artikel *Fashion and Class Evaluations* publicerad i *The Handbook of Fashion Studies* (2013) där hon menar att klass som varit ett förlegat argument idag tillskrivs ny aktualitet. Klass är inte längre synonymt med till exempel yrkestitel utan termer som *prestige*, *status*, *kultur* och *livsstil* symboliserar idag klass. Klass är inte längre en Marxistisk syn som präglas av ägandet av produktionsmedel utan speglar snarare individens konsumtionsmönster och aktiviteter.¹⁵⁵ Konsumtionsmönster varierar och mode konsumeras differentierat hos individer i olika sociala sammanhang, menar Appleford. Även om mode i sig tar hänsyn till olika faktorer som sex, gender race, och subkulturer är mode integrerat med klassidentitet. Hon konstaterar i sin artikel att det är betydande skillnader vad gäller klass och framförallt vad gäller kvinnors praktiserande av mode och attityden till mode då hon menar att femininitet uttrycks i mode.¹⁵⁶ De råder även skillnad i modemedvetenhet hos män menar författaren och marknadsföraren Mehmet Haluk Koksals som 2012 undersökte konsumtionsmönster hos modemedvetna män och kom fram till att män visar ökat intresse för mode. För modemedvetna män är mode ett sätt att bekräfta sin identitet, sociala status, kultur och intressen. Modeintresserade män köper mer lyx än kvinnor, har kunskap om är kvalitetsmedvetna och mer trogna varumärke än kvinnor. De män som är mest intresserade av mode är högutbildade, har god ekonomi och är ensamstående, visar artikeln. Även om undersökningen var geografiskt begränsad till Libanon, hänvisar artikeln i referenser till tidigare forskning där identiska konsumtionsmönster och då baserat på män i allmänhet gäller generellt.¹⁵⁷ Appleford lyfter Bourdieu och jag finner det oerhört intressant därför Bourdieu i sin tes om kapital, habitus och fält visar teoretiskt släktskap inte bara med Weber, Blumer och Goffman utan även med beteendekonomin och framförallt beteendekonomen Danile Kahnemans prospektteori och den underliggande förlustateorin. Inom socialpsykologin är ändamålsförklaringar ett sätt att närma sig förståelse för individens beslut. Där är besluten

¹⁵³ Fiat 500 and SMEG. *Smeg.com* [u.å]. <https://www.smeg.com/news/flat-500-and-smeg.html> (Hämtad 2024-05-20).

¹⁵⁴ Norman, J. *Emotional Design*. 93.

¹⁵⁵ Katherine, Appleford. *Fashion and Class Evaluations*. *The Handbook of Fashion Studies*. Sandy Black, et al. (red.) Bloomsbury Publishing Plc, 2013, 124. (E-bok tillgänglig via Borås universitet. Boken finns i tryckt version.) <https://ebookcentral.proquest.com/lib/boras-ebooks/detail.action?docID=1580813> (Hämtad 2024-05-20).

¹⁵⁶ *Ibid*, 123.

¹⁵⁷ Mehmet, Haluk, Koksals. Psychological and behavioural drivers of male fashion leadership. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*. ISSN: 1355-5855. vol 26 nummer 3, 2014-06-03, 430-449 DOI: [10.1108/APJML-06-2013-0067](https://doi.org/10.1108/APJML-06-2013-0067) (Hämtad 2024-05-20).

baserade på tolkningar och överväganden av premisser för att nå den mest fördelaktiga slutsatsen och resultatet.¹⁵⁸

4.10 Materialitet och kropp

Materiell kultur är en studie av ett samhälles värderingar, attityder, ideer och antaganden vid en given tidpunkt genom den tidens föremål skriver konstvetaren Jules Prown i sin artikel *Mind in Matter, An introduction in Material Culture Theory and Method* (1988).¹⁵⁹ Studiet av den materiella kulturen innebär enligt Prown studiet av själva föremålet för att förstå den underliggande kulturen i ett samhälle och dess värderingar.¹⁶⁰

Materialitet är fysiskt material och dess implicita innebörd, dess referenser dess konnoteringar. Pierce skulle uttrycka det "thoughts of references". Saussure som "signifiers" av en substans låt vara immateriell. När vi talar om material och materialitet inom mode talar vi både om det som följer av historik, det nedärvda men också myten. Myten som enligt Barthes är ett tecken som betecknas och skapar ett nytt tecken, ett andra semiologiskt system av immateriella värden som är ömtåliga och kan avlägsnas från myten om förhållanden kring myten förändras. Så stark är materialiteten att den lever kvar som en skugga även när plagget är förbrukat. Blotta tanken att ett plagg till exempel är tillverkat av handvävd kashmir, konnoterar exklusivitet. Wilson menar att plagg kan påverka oss efter det att den kropp som bott i plagget har försvunnit, så stark är materialiteten i sitt uttryck.¹⁶¹ Det museala plaggets multisensoriska effekter är att kroppen är kvar i plagget som ett osynligt varande i fysisk materia.

Att förstå materialitet är att förstå kultur, och mode är inget undantag. Wilson ger en målände beskrivning av hur modet på 80-talet i New York symboliserades av kostymer och breda axlar.¹⁶² Män betecknades som The Wall Street Yuppies och även kvinnor, vars frisyrer och mode i spåren av modekreatören Halston betecknades som Dynasti mode efter TV-serien med samma namn, betecknades Yuppies. Denna bild konfronteras av den framväxande punken som med modekreatören Vivienne Westwood likt modets Jeanne D'arc plöjde vägen för poststrukturalistisk syn på mode. Två linjer, två tecken varav den ena signifierar kapitalism och den andra dess genuina motsats i form av solidaritet, jämlikhet och ifrågasättande av sociala normer med musik från The Clash och Sex Pistols.

Materialitet är i sig ett neutralt begrepp som värderas, och ges en själ lika beständig som dess värde. De breda axlarna, de överdimensionerade kostymerna, och dammodets dito betecknade vid 80-talets mitt elegans, signalerade välstånd och individualism för att några decennier senare beteckna ett vulgärt mode vars materialitet i värde sjunkit brutalt. Men det är modets ödet, den eviga återkomsten av det nya. Mode är symbolik realiserad av våra kroppar.

Materialitet i mode är mångbottnat då det inte enbart är en fråga om material. Wilson precis som Entwistle menar att kläder och yttre attribut som pryder våra kroppar är en förlängning av kroppen och i modespelet har den klädda kroppen symboliska, kommunikativa och estetiska roller.¹⁶³ Entwistle framhåller också att beroende på hur vi bär upp vår kropp, våra manér och kroppsspråk skapar vi bilden av oss som individer. Vårt sätt att klä oss, besmycka oss ger våra kroppar och oss själva en identitet och mening, menar Entwistle och fortsätter,

¹⁵⁸ Nils Gilje, Harald Grimen och Sten Andersson. *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. 3. uppl. Göteborg: Daidalos, 2007, 138-141.

¹⁵⁹ Jules, Prown. Mind in Matter. An Introduction to Material Culture Theory and Method. In *Winterthur Portfolio*, Vol. 17, nr. 1, 1982, 1. <http://blogs.ubc.ca/qualresearch/files/2010/09/Mind-in-Matter.pdf> (Hämtad 2024-05-29).

¹⁶⁰ Ibid 3.

¹⁶¹ Wilson, *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. 2.

¹⁶² Ibid, 249.

¹⁶³ Ibid, 3.

våra kläder är en förlängning av våra kroppar. Kroppen är en grundläggande faktor för vårt liv.¹⁶⁴ Människor i alla kulturer har på något vis klätt sina kroppar vare sig det är tatueringar, kläder eller som här glasögon.¹⁶⁵

Materialiteten i plagget som kroppen bär upp innefattar hur det är tillverkat, det vill säga tillskärning och produktionsmetod. Materialitet tar också hänsyn till var någonstans plagget är tillverkat och hur dess design framtonar ur kulturellt hänseende.¹⁶⁶

När vi ser ett plagg, känner på det, låter materialet glida mellan våra händer, upplever vi olika känslor, vi upplever plagget. Kashmir ger en känsla av lyx och hög social status till skillnad från polyester som ger en känsla av låg status. Detta sker dels på grund av den rent fysiska reaktionen i kontakt med materialet men också hur materialen är länkade till sociala och ekonomiska krafter.¹⁶⁷ Materialitet är språk i materiell och immateriell form, hur vi läser och förstår beror på vår kultur och sociala kontext.

4.11 Teknologisk materialitet och performativitet

I de bilder som genereras av programmen har vi ingen möjlighet att känna på materialen eller prova plaggen. Trots detta, genom samspelet mellan materialitet och det performativa i produktionen av normer, får vi en upplevelse av en stereotyp bild av mode. De digitala repetitiva representationerna i programmen förstärker normer och fördomar genom att skapa visuella symboler som bär på samma kulturella och sociala faktorer som deras fysiska motsvarigheter.

I dess spår av det performativa agerandet vilar en traditionell bild av det feminina och maskulina. Sociologer menar att vi väljer och styrs av olika krafter som avspeglas i den sociala kontexten, men vi skall ha klart för oss att det inte innebär att sociologerna har en stereotyp inställning till kön. Det finns inga belägg för att Goffman, Bourdieu eller Simmel är reaktionärer i sin inställning till kön eller stängda för alternativa lösningar. Barthes system är en möjlig tolkning av mode på semiotisk grund, ingen moralisk predikan. Sociologerna rör sig i en övergripande kontext vilken de har studerat och dragit slutsatser. Det betyder inte att de är låsta i sina uppfattningar, men det betyder att teorierna är beprövade. Kroppen är för individen sitt kulturella objekt och individen strävar enligt Goffman att presentera den så positivt som möjligt. Det är för många rent sunt förnuft och Entwistle skildrar problematiken när detta inte fungerar genom att belysa obehaget av att till exempel vara klädd i en baddräkt i ett shoppingcenter.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Joanne, Entwistle *The fashioned body: fashion, dress and modern social theory*, 7-9.

¹⁶⁵ Ibid, 7.

¹⁶⁶ Alexandra, Palmer. Looking at Fashion: The Material Object as Subject. *The Handbook of Fashion Studies*. Black Sandy, Haye, Amy de la, Entwistle, Joanne, Root, Regina, Agnès Rocamora, Thomas Helen. Bloomsbury Publishing, 2014, 277. (E-bok endast tillgänglig via Borås universitet. Boken finns i tryckt version.) https://gslg-hb.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46GSLG_BORAS/9ip59g/cdi_askewsholts_vlebooks_9781472577443 (Hämtad 2024-05-23).

¹⁶⁷ Philip, A. Sykas. Investigative Methodologies: Understanding the Fabric of Fashion. *The Handbook of Fashion Studies*. Black Sandy, Haye, Amy de la, Entwistle, Joanne, Root, Regina, Agnès Rocamora, Thomas Helen. Bloomsbury Publishing, 2014, 247. (E-bok endast tillgänglig via Borås universitet. Boken finns i tryckt version.) https://gslg-hb.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46GSLG_BORAS/9ip59g/cdi_askewsholts_vlebooks_9781472577443 (Hämtad 2024-05-22).

¹⁶⁸ Wilson, *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. 7.

Avslutande och sammanfattande diskussion.

Min förhoppning med denna uppsats var att undersöka de krafter som styr vårt skapande av vår visuella identitet genom mode. Den hypotes som låg till grund för uppsatsen var att de krafter som styr våra val av mode inte påverkas av samhällets debatter kring jämställdhet, ras och normer utan grundar sig på andra villkor.

För att ta reda på hur det förhåller sig eller snarare får en idé om hur det förhåller sig beslöt jag mig för att använda bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney.

I min teoretiska utgångspunkt utgick jag från Goffmans interaktionsritual, men jag har också tagit del av Simmel, Webern, Lipovetsky, Blumer, Veblen, och Bourdieu. De har alla ett gemensamt och det är att mode är en klassmarkör. Mode är socialt betingat och för att bekräfta detta använder bland annat Bourdieu teorier kring smak och kapital, Webern talar om makt och social status, Lipovetsky grundar sig på Veblens teorier om konsumtion.

Metoden jag använt mig av är semiotiken representerad av Roland Barthes och Ferdinand de Saussure eftersom de i sina metoder bryter ned innehållet i informationen och lyfter fram mening i informationen oavsett om det är ett språkligt yttrande eller en bild. Barthes är metodisk och han använder sig av Saussure i sin metodik. Att ge bilden tid och ställa frågor kring bilden är avgörande för att analysera en bild på djupet. Vad vi läser ut av en bild genomlyses med hjälp av Charles Sanders Peirce tripartite där den sociala kontexten vittnar om innebörden i de tecken vi ser. Denna funktion är avgörande för att förstå det samhälle vi lever i idag och hur vi formar vår visuella identitet.

Artificiell intelligens präglar samhället idag och vi måste alla på ett eller annat sätt förhålla oss till detta faktum. Vi använder sociala medier dagligen och lämnar spår efter oss i den digitala världen. Spår som är i form av text och bilder villas information visar den verklighet som råder i samhället globalt. Den digitala världen visar också enligt min undersökning baserat på information jag tagit del av att cirka en tredjedel av världens befolkning saknar tillgång till den digitala världen. Det innebär att digital lagring av information är baserad på och begränsad till de två tredjedelar av världen som har tillgång till den digitala världen. Bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney samlar data från den digitala världen och tränar sina program på den data som en tredjedel av världen är utestängd ifrån. Datan de samlar in är gigantisk och utgör ett gott underlag för att bedöma huruvida normer bekräftas eller bekämpas i syfte att öka jämställdhet och bekämpa rasism.

För att ta reda på hur det förhåller sig kring fördomar och normer inom mode använde jag prompter, så kallade textfiler, vilka jag matade in i bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney. Därefter genererade bildprogrammen bilder baserade på dessa prompter. Prompterna var först neutrala för att successivt laddas med värdeord. Jag har valt att lista prompterna här för att underlätta förståelsen för mina slutsatser av min undersökning.

Prompterna är skrivna på engelska för det är det språk bildprogrammen förstår.

Prompt 1 "Fashion people of all ages in the city"

Prompt 2 "Fashion people of all ages, **race doesn't matter**"

Prompt 3 "Young fashion people"

Prompt 4 "Young fashion people, **race doesn't matter**"

Prompt 5 "**rich** people wearing glasses at the golf course".

Prompt 6 “**rich** people in the city wearing glasses”,
Prompt 7 “**poor** people wearing glasses”.
Prompt 8 “**collection** of glasses”,
Prompt 9 “**desirable** glasses”,
Prompt 10 “**latest trends** glasses”,
Prompt 11 “**fashion trends cool** glasses”,
Prompt 12 “**desirable shoes for women**”
Prompt 13 “**ugly shoes for women**”
Prompt 14 “**Desirable shoes for men**”
Prompt 15 “**Ugly wearable shoes for men**”
Prompt 16 “**Ugly female bodies**” (Blockerad av Midjourney)

Innehållet i bilderna visar att fördomar om ras, kön, och jämställdhet mellan kön men också mellan individer förekommer och i viss mån även förstärks. Jag var tvungen att betona i prompten att ras inte spelade någon roll för att programmen skulle generera bilder med mörkhyade individer. Bilderna skildrar de rika som vita med ett västerländskt mode betecknande välstånd och hög social klass och de fattiga som mörkhyade individer betecknande armod. Ytterligare en anmärkning som skall göras är att kvinnor skildras generellt som unga vackra gärna med sensuell utstrålning och män som äldre distingerade herrar. Det som bröt det mönstret var då jag i prompten skrev att ålder inte spelar någon roll.

De enskilda produkter jag valde att generera, det vill säga skor och glasögon, är accessoarer som för många kan ses som dels samlarföremål, dels fetischer, men också en möjlighet att bli en del av ett dyrt attraktivt märke för en överkomlig summa. Produkten bidrar till att ge ägaren prestige och en aura av modemedvetenhet i sociala sammanhang. Skorna som visas i bilderna både för herr och dam vittnar om sociala klasskillnader där högklackat och välpolerat är det som föredras och de grova skorna präglade och betecknande fysiskt arbete var de icke-önskvärda. Grov förbluffande enkelhet av stereotyp verklighet präglad av social klass.

Det råder ingen tvekan om att mode fungerar som en mekanism för social distinktion och det belyser sociologerna i sina respektive teorier. Skillnaden mellan fattiga och rika manifesteras i bilderna på ett oroväckande och tydligt vis. De fördomar som speglas i programmen är företagen medvetna om och det forskas kring hur dessa fördomar skall bearbetas. Jag testade prompten “ugly female bodies” för att utröna reaktionen från programmet och resultatet blev att prompten blockerades med varningstext.

Den slutsats jag drar av de bilder som genererats är att vi är styrda av sociala hierarkiska kontexter och att vi strävar uppåt. Idag handlar vår konsumtion inte lika mycket om distinkta klasser som Veblen gör gällande utan snarare om prestige. Vi har de flesta av oss i den västerländska delen av världen möjlighet att med olika medel bland annat i sociala medier att ge en bild av oss själva som kanske inte alltid överensstämmer med den verkliga men bilden är där och den bidrar till att skönmåla vår visuella identitet.

Resultaten som de bilderna visar i min undersökning bekräftar tidigare forskning när det gäller fördomar kring jämställdhet, ras och kön. Även om den mängd bilder jag genererade är mindre är den forskning jag relaterar till hänger resultaten ihop och visar ett tydligt mönster av fördomar i bildprogrammen.

Bilderna i bildprogrammen till trots är det av vikt att förstå att även om sociologerna betonar den sociala kontexten och dess implikationer på vår visuella identitet gör de ingen som helst antydning om en stereotyp inställning till kön. De värderar inte heller olika sociala klasser, de konstaterar enbart att de finns och att de påverkar oss. Veblen är visserligen sarkastisk i sin skildring av "fritidsklassen" och frågan är om han inte velat skriva den "lata" klassen. Av hans text att döma ligger denna tanke inte långt borta. Veblen summerar mycket av det som senare teoretiker inom sociologi kommer fram till, och betonar dessutom det slöseri av tillgångar som sker.

Undersökningen av bilderna vittnar om den verklighet som vilar under ytan, en bild av hierarki till följd av sociala skillnader och rasism. En bild fjärran den samhällsdebatt om jämställdhet och ras som råder. Fördomarna är påtagliga och sänder oss många tankar i vår vardag när vi skall klä oss i mode.

Personligen önskar jag en bredare forskning kring mode och AI eftersom AI infiltrerar och påverkar samhället på alla plan och undersökningen visar resultat vilka vi måste ta hänsyn till och på djupet undersöka hur vi kan förhindra att fördomar lever kvar.

Vi har alla val och det är inte fel att vilja avancera socialt genom att skapa en visuell identitet byggd på de drömmar och önskemål vi har. Det är snarare hur vi producerar vår visuella identitet utifrån prestige, status och livsstil som oroar mig. Att visa sig sjutusan till snygg och vacker får oss att må bra. Men att göra det utan att beakta vem som i slutändan betalar är naivt och oansvarigt. I grund och botten handlar det om hur våra resurser skall fördelas globalt. När världen präglas av sociala avgrundslignande skillnader uppstår friktion, friktion som kan resultera i konflikter. Konflikter som om vi visar mer hänsyn skulle kunna avhjälpas.

"Det började med en fingertutt och slutade med en silverskål" lyder sägnen om tjuven. Västerländsk kapitalism har enligt Naomi Klein tillskansat sig betydligt mer än en silverskål av utsatta grupper och nationer.

Världen står inför gigantiska problem orsakade av det slöseri som Veblen tydligt markerar, och just därför är det nödvändigt att vi funderar över vem som betalar för vår hierarki och girighet som den presenteras i bildprogrammen. Enligt ekonomerna producerar vi för att konsumera, men det är en konsumtion framförallt inom mode som sedan slaveriets dagar bekostas av andras lidande och ger en bitter eftersmak.

En bitter eftersmak genererad i Stable Diffusion och Midjourney.

Jag uppmuntrar till vidare forskning i ämnet som jag initierat i denna uppsats och hoppas att problematiken lyfts upp i det offentliga ljuset. Vi lever i en glödhet AI sommar och det finns snart inget område i vårt samhälle som inte påverkas på ett eller annat sätt av AI. Bakom AI finns endast matematik inget annat. Det finns ingen själ i AI. AI är ett verktyg som kan styras och styra, frågan är vem eller vilka som styr och med vilka avsikter?

Följande citat brukar tillskrivas författaren Mark Twain och jag är benägen att hålla med.

"It ain't what you don't know that gets you into trouble. It's what you know for sure that just ain't so."

Käll-och litteraturförteckning.

Tryckta källor och anförd litteratur:

- Barthes, Roland. *Elements of Semiology*. New York: Hill and Wang; 18. pr. 1994.
- Barthes, Roland. *The Fashion System*. Berkeley, LA: University of California Press, Ltd. 1990.
- Barthes, Roland. *Mytologier*. Staffanstorp: Cavefors. Solna: Seelig. 1:a uppl., (ny tr.). 1969.
- Broussard, Meredith. *More than a glitch: confronting race, gender, and ability bias in tech*. Cambridge, MA.: MIT Press, 2023.
- Bourdieu Pierre. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge, 2010.
- Broussard, Meredith. *Artificial unintelligence: how computers misunderstand the world*. Cambridge, MA.: MIT Press, 2018.
- Culler, Jonathan, D. *Barthes: A Very Short Introduction*. London: Fontana; 1983.
- Culler, Jonathan, D. *Saussure*, London: Fontana/Collins, 1976.
- Entwistle, Joanne. *The fashioned body: fashion, dress and modern social theory*. Cambridge: Polity Press. 3.uppl. 2023.
- Falk, Johan. *AI för nybörjare: allt du behöver för att komma igång med artificiell intelligens*. Stockholm: Natur & Kultur, 2023.
- Goffman, Erving, Bergström Sven, Gundenäs Henrik, Persson Anders. *Självframställning i vardagslivet*. Lund: Studentlitteratur; 7:e uppl. 2020.
- Goffman, Erving, Andersson Sten Åke, Bergström Sven, Nilson Gert. *Jaget och Maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Rabén & Sjögren, 2:a uppl. 1988.
- Heidegren, Carl-Göran, Wästerfors, David. *Den interagerande människan*, Malmö: Gleerups; 2:a uppl. 2019.
- Klein, Naomi. Jonsson, Lillemor, Ganuza, Wennerberg, Tor. *No Logo: no space, no choice, no jobs, no logo: märkena, marknaden, motståndet*. Stockholm: Ordfront, 2000.
- Lipovetsky, Gilles. *The empire of fashion: dressing modern democracy*. Princeton New Jersey: Princeton University Press, 1994.
- Mankell, Bia. *Bild och materialitet : om föreställningar, synsätt, material och uttryck i måleri, teckning och fotografi*. Lund: Studentlitteratur, 2013.

Mendes, Valerie. *Dressed in Black*. London: V&A Publications, 2000.

Norman, Donald. J. *Emotional Design*. New York: Basic Books, 2005.

Paic, Žarco. *Fashion theory and the visual semiotics of the body*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2022.

Rose, Gillian. *Visual methodologies: an introduction to researching with visual materials*, London: Sage, 4th. ed., 2016.

Simmel, Georg, Levine, Donald, N. *On individuality and social forms: selected writings*. Chicago: University of Chicago Press, 1971.

Strümke, Inga, Gevert, Leo. *Maskiner som tänker: algoritmernas hemligheter och vägen till artificiell intelligens*. Stockholm: Polaris, 2023.

Weber, Max. *The interpretation of social reality*. Woking: Unwin Brothers Limited, Gresham Press 1971.

Internetkällor:

Amini, Alexander. MIT 6.S191: "Convolutional neural Networks" [youtube]. MIT Deep Learning. 2023-03-24. https://youtu.be/NmLK_WQBxB4?si=m5axXrnS1NSfwjcZ (Hämtad 2024-05-20).

Andrew. How does Stable Diffusion work? *Stable Diffusion Art*. 2024-01-4. https://stable-diffusion-art.com/how-stable-diffusion-work/#Stable_Diffusion_step-by-step (Hämtad 2024-05-20).

Appleford, Katherine. Fashion and Class Evaluations. *The Handbook of Fashion Studies* Sandy Black, et al. (red.) Bloomsbury Publishing Plc, 2013. E-bok. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/boras-ebooks/detail.action?docID=1580813> (E-bok endast för studenter och personal vid Borås universitet. Boken finns i tryckt version.) (Hämtad- 2024-05-20).

Bianchi Federico, Kalluri Pratyusha, Durmus Esin, Ladakh Faisal, Cheng Myra, Nozza Debora, Hashimoto Tetsunori, Jurafsky Dan, Zou James, Calinskan Aylin. Easily Accessible Text-to-Image Generation Amplifies Demographic Stereotypes at Large Scale. Cornell University. *arXiv.org*. 2023-06-07, 1-24. [arXiv:2211.03759](https://arxiv.org/abs/2211.03759) (Hämtad 2024-05-20).

Biography.com. Imelda Marcos - Life, Children & Facts. *Biography.com*. 2021-05-10. <https://www.biography.com/political-figures/imelda-marcos> (Hämtad 2024-05-22).

Bourdieu, Pierre, Wacquant, Loïc, Chernilo, Daniel, och Fine, Robert. *Symbolic capital and social classes*. London SAGE publications. *Journal of Classical Sociology*: JCS Vol. 13, nr. 2. 2013-05-22, 292-302. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/1468795X12468736> (Hämtad 2024-05-20).

Broady, Donald. Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg. *Skeptronhäften/Skeptron Occasional Papers nr 15*. Uppsala Universitet: Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi. 2 korr. utgåvan 1998. ISSN 0284-0731. 1-27. <https://broady.se/arkiv/dba-b-19981207-broady-kapitalbegreppet-skeptronhafte-15.pdf> (Hämtad 2024-05-20).

Centeno-Martín, Héctor, Toledano-Buendía, Samuel, Ardèvol-Abreu, Alberto. Who interacts with communicative AI and what attitudes are displayed toward it? Sociodemographic, personality and futurephobia variables. *Profesional de la información*, v. 32, n. 5, 2023-08-23, 1-14. e320502. <https://doi.org/10.3145/epi.2023.sep.02> (Hämtad-2024-05-20).

Chandler, David. Paradigms and Syntagms. *Semiotics for Beginners*. 1994. E-bok. <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (Hämtad 2024-05-20).

Chandler, David. Denotation, connotation and myths. *Semiotics for Beginners*. 1994. E-bok. <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (Hämtad 2024-05-20).

Chandler, David, Introduction. *Semiotics for Beginners*. 1994. E-bok. <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (Hämtad 2024-05-20).

Coursera Staff. Coursera.org 2023-11-29. <https://www.coursera.org/articles/structured-data> (Hämtad 2024-05-20).

Everaert-Desmedt Nicole. Peirce's Semiotics. *Signo*. Louis Hébert (ed.). Quebec: Rimouski 2011. <http://www.signosemio.com/peirce/semiotics.asp>. (Hämtad 2024-05-20)

Fomin, Ivan. Logonomic signs as three-phase constraints of multimodal social semiosis. *Semiotica*. Vol. 247, 2022, 33-54. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1515/sem-2021-0037> (Hämtad 2024-05-20).

Fiat 500 and SMEG. *Smeg.com*. u.å. <https://www.smeg.com/news/fiat-500-and-smeg.html> Hämtad 2021-05-20).

Fruhlinger, Josh, What is generative AI? Artificial Intelligence that creates. *InfoWorld*. United States, IDG Communications, Inc. 2023-08-07. [What is generative AI? Artificial intelligence that creates | InfoWorld](https://www.infoworld.com/article/23/08/07/what-is-generative-ai-artificial-intelligence-that-creates-info-world) (Hämtad 2024-05-20).

Go, Julian, Race, Empire, and Epistemic Exclusion: Or the structures of Sociological Thought. *Sociology Theory*. Vol. 38, nr. 2, 2020-06-04, 79-100. <https://doi.org/10.1177/0735275120926213>. (Hämtad 2020-05-20).

García-Ull, F.-J., & Melero-Lázaro, M. Gender stereotypes in AI-generated images. *Profesional De La información*. vol 32, (5), e320505. 2023-08-24, 1-12. <https://doi.org/10.3145/epi.2023.sep.05> (Hämtad 2024-05-20).

Hopkins Susan, Girl power-dressing: fashion, feminism and neoliberalism with Beckham, Beyoncé and Trump *Celebrity Studies*. Vol. 9 issue 1, 2018, online 2017-07-17, 99-104. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/19392397.2017.1346052> (Hämtad 2024-05-22).

ITU. Statistics *Committed to Connecting the world*. International Telecommunication Union Geneva. 2024-02-12. <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx> (Hämtad 2024-05-20).

Janiesch, C., Zschech, P. and Heinrich, K. Machine learning and deep learning. *Electronic markets*. vol. 31(3). 2021-04-08. 685–695. <https://doi.org/10.1007/s12525-021-00475-2>. (Hämtad 2024-05-20).

Keen, Martin. “Supervised vs. Unsupervised learning.” [youtube] IBM technology. 2022-07-27. https://youtu.be/W01tIRP_Rqs?si=5ZshVJ7liv6XzUMT (Hämtad 2024-05-20).

Koksal Mehmet Haluk. Psychological and behavioural drivers of male fashion leadership. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*. ISSN: 1355-5855. vol 26 nummer 3 2014-06-03, 430-449. DOI: [10.1108/APJML-06-2013-0067](https://doi.org/10.1108/APJML-06-2013-0067) (Hämtad 2024-05-20).

Kollnitz, Andrea and Pecorari, Marco. *Fashion, Performance, and Performativity: The Complex Spaces of Fashion*. Bloomsbury Publishing Plc. 2022. E-bok. <https://doi.org/10.5040/9781350106215>. (Hämtad 2024-05-20).

Kousai Smeda, Understand the architecture of CNN. *Towards Data Science*. 2019-10-31. <https://medium.com/towards-data-science/understand-the-architecture-of-cnn-90a25e244c7> (Hämtad 2024-05-20).

Kulkarni Akshay, Shivananda Adarsha, Kulkarni Anoosh, Gudivada Dilip. “LLMs and Transformers”. *Applied Generative AI for Beginners: Practical Knowledge on Diffusion Models, ChatGPT, and Other LLMs*. Berkeley, CA: Apress L.P., 2023. kap.3. E-bok. https://learning.oreilly.com/library/view/applied-generative-ai/9781484299944/html/608860_1_En_3_Chapter.xhtml (Hämtad 2024-05-20).

Lapata, Mirella. “The Turning Lectures. What is generative AI and how does it work?” [youtube]. The Royal Institution. 2023-09-29. https://youtu.be/_6R7Ym6Vy_I?si=x8W4mztSYPW2qKth (Hämtad 2024-05-20).

Levin, Gloria. Utforska bilderna som används för att träna Stable Diffusions AI. *80 LV*. 2022-09-22. https://80-lv.translate.google/articles/exploring-the-images-used-to-train-stable-diffusion-s-ai/?x_tr_sl=en&x_tr_tl=sv&x=&x_tr_hist=true (Hämtad 2024-05-20).

Lindes Peter. Intelligence and Agency. On Defining Artificial Intelligence—Commentaries and Author's Response. *Journal of Artificial General Intelligence*. Monett D, et al. Special Issue Vol.11, nr 2, 2020-03-03, 1-100. <https://doi.org/10.2478/jagi-2020-0003>. (Hämtad-2024-05-20).

Liszka, James. Pragmatism and the Ethic of Meliorism. *European Journal of Pragmatism and American Philosophy*. Vol. XIII-2, 2021, 1-7 <https://journals.openedition.org/ejpap/2442> , <https://doi.org/10.4000/ejpap.2442> (Hämtad 2024-05-20).

Lotha, Gloria. The Editors of Encyclopedia Britannica. doublet clothing. *Britannica Arts & Culture*. 2021-11-29. <https://www.britannica.com/topic/doublet-clothing> (Hämtad 2024-06-05).

McElvenny James. Ogden and Richards' The meaning of meaning and early analytic philosophy. *Language Science*. vol.41, 2014, 212-221. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2013.10.001> (Hämtad 2024-05-20).

McLuhan, Marshall. *Understanding Media*, Taylor & Francis Group, 2001. *ProQuest Ebook Central*, E-bok. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/gu/detail.action?docID=4643237>. (Hämtad 2024-05-20).

Meyersohn, Nathaniel. Birkin bags are too hard to buy, shoppers allege in antitrust lawsuit. *CNN Business*. 2024-03-21. <https://edition.cnn.com/2024/03/21/business/hermes-birkin-bags-antitrust/index.html> (Hämtad 2024-06-05).

Mitra, Alaknanda, Mohanty, Saraju, P., och Kougianos, Elias. The World of Generative AI: Deepfakes and Large Language Models. *arXiv.org*. Cornell University. 2024-02-06 <https://arxiv.org/abs/2402.04373v1>. (Hämtad 2024-05-20), 1-9.

Morozov, Evgeny. The problem with artificial intelligence? It's neither artificial nor intelligent *The Guardian* 2023-03-30. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/mar/30/artificial-intelligence-chatgpt-human-mind> (Hämtad 2024-05-20).

Nelson Daniel, Vad är CNN (Convolutional Neural Networks). *Unite AI*. 2020-23-08. <https://www.unite.ai/sv/vad-är-konvolutionella-neurala-nätverk/> (Hämtad 2024-05-23).

Norman, Salusa. 5.2 Semiotic In-Formation of Communication Theory. *THERE- Theory and Empiricism of Religious Evolution: Foundation of a Research Program*. Volkhard Krech. Scalar, 2018-06-12. <http://book.there.ceres.ruhr-uni-bochum.de/works/there/52-communication-theoretical-foundation-of-systems-theory-and-the-theory-of-evolution.44> (Hämtad 2024-05-20).

OpenAI. CLIP: Connecting text and images. 2021-01-05. <https://openai.com/index/clip/>
(Hämtad-2024-05-20).

Ostberg, Jacob. Masculinity and Fashion. *Gender, Culture and Consumer Behavior*. Otnes, Cele, C. och Tuncay, Linda Zayer. (red.) Taylor & Francis Group 2012. E-bok.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/gu/detail.action?docID=957774>
(Hämtad 2024-05-22).

Paić Žarko. Žarko Paić. [u.å.] <https://zarkopaic.net/>
(Hämtad 2024-05-20).

Palmer, Alexandra. "Looking at Fashion; The Material Object as Subject, *The Handbook of Fashion Studies*. Black Sandy, Haye, Amy de la, Entwistle, Joanne, Root, Regina, Agnès Rocamora, Thomas Helen. Bloomsbury Publishing, 2014. E-bok.
https://gslg-hb.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46GSLG_BORAS/9ip59g/cdi_askewsholts_vl_ebooks_9781472577443
(Hämtad 2024-05-23).

Prown, Jules. Mind in Matter. An Introduction to Material Culture Theory and Method. *Winterthur Portfolio*. University Chicago Press Vol.17, (1) spring 1982. 1-19.
<https://blogs.ubc.ca/qualresearch/files/2010/09/Mind-in-Matter.pdf>
(Hämtad 2024-05-29).

Radford. A et. al. Learning Transferable Visual Models From Natural Language Supervision. *arXiv.org*. Cornell University 2021-02-26, 1-48.
<https://arxiv.org/abs/2103.00020>
(Hämtad 2024-05-20).

Render, Realm. "Stable Diffusion explained (in less than 10 minutes)". [youtube]. Wien. Render Realm. 2024-03-29. <https://youtu.be/QdRP9pO89MY?si=aE4ITa8P8SgetOzx>
(Hämtad 2024-06-05).

Ronneberger et.al. U-Net: Convolutional Networks for Biomedical Image Segmentation. *arXiv.org*. Cornell University 2015-05-10, 1-8. <https://arxiv.org/pdf/1505.04597v1> ,
<https://paperswithcode.com/method/u-net> (Hämtad-2024-05-20).

Sachan Ankit. CV-Tricks.com. Understanding CLIP by OpenAI. *CV-Tricks*. [u.å.].
<https://cv-tricks.com/how-to/understanding-clip-by-openai/>
(Hämtad 2024-05-20).

Sarker Iqbal H. Machine Learning: Algorithms, Real-World Applications and Research Directions. *SN computer science*. vol 2, (3) 2021-03-08, 1-23.
<https://doi.org/10.20944/preprints202103.0216.v1>.
(Hämtad 2024-05-20).

Serrano, Lois. "Stable Diffusion - How to build amazing images with AI.". [youtube]. Serrano. Academy. 2023-12-12. <https://youtu.be/JmATtG0yA5E?si=y1JGAuGUSprCifTM>
(Hämtad 2024-05-20).

Sullivan, Shannon. Intersections Between Pragmatist and Continental Feminism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Edward N. Zalta (ed.) 2007-02-06. 4. The Semiotic Construction of Sexual Subjects.

<https://plato.stanford.edu/archives/spr2007/entries/femapproach-prag-cont>.

(Hämtad 2024-05-20).

Sykas, Philip, A. Investigative Methodologies: Understanding the Fabric of Fashion *The Handbook of Fashion Studies*. Black Sandy, Haye, Amy de la, Entwistle, Joanne, Root, Regina, Agnès Rocamora, Thomas Helen. Bloomsbury Publishing, 2014, E-bok.

https://gslg-hb.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46GSLG_BORAS/9ip59g/cdi_askewsholt_s_vlebooks_9781472577443

(Hämtad 2024-05-22).

The Editors of Encyclopedia Britannica, Gloria Lotha. doublet clothing. *Britannica Arts & Culture*. 2021-11-29. <https://www.britannica.com/topic/doublet-clothing>

(Hämtad 2024-06-04).

Wang, Pei, On Defining Artificial Intelligence, *Journal of artificial general intelligence*, Vol 10 (2) 2019, 1–37. <https://doi.org/10.2478/jagi-2019-0002>.

(Hämtad 2024-05-20).

Vaswani, A. et al. Attention is all you need. *arXiv.org*. Cornell University. 12-06-2017, revised 2023-08-02, 1-15. [1706.03762](https://arxiv.org/abs/1706.03762) Attention Is All You Need

(Hämtad 2024-05-20).

Veblen Thorstein, and NetLibrary, Inc. *The theory of the leisure class*. Champaign, III, Project Gutenberg, Boulder, Colo: NetLibrary, 1990. E-bok.

https://web-p-ebshost-com.ezproxy.ub.gu.se/ehost/ebookviewer/ebook?sid=d1f4a5c7-ff15-4ca0-88ad-916d03967225%40redis&ppid=pp_COVER&vid=0&format=EB

(Hämtad 2024-05-20).

Venkatesh, Lakshmi #1 LLM: Decoding LLM Transformer Architecture — Part 1. *medium.com*. 2024-03-03. [Decoding LLM Transformer Architecture — Part 1 | by LAKSHMI VENKATESH | Mar, 2024](https://medium.com/@lakshmi.venkatesh/decoding-llm-transformer-architecture-part-1-1234567890)

(Hämtad 2024-05-20).

Vetenskapsrådet God forskningsred. 2017.

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningsred.html>

(Hämtad 2024-05-20).

Widder, David Gray and West, Sarah and Whittaker, Meredith, Open (For Business): Big Tech, Concentrated Power, and the Political Economy of Open AI. *SSRN-Elsevier*. 2023-08-17, 1-27.

<https://ssrn.com/abstract=4543807> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4543807>

(Hämtad 2024-05-20).

Vogue World. Everything You Need To Know About Buying An Hermès Bag. *Vogue World Paris*. 2024-02-09. <https://www.vogue.co.uk/article/buying-an-hermes-bag>

(Hämtad 2024-05-20).

www.goodreads.com/quotes/2140-those-who-vote-decide-nothing-those-who-count-the-vote
(Hämtad 2024-05-20).

Zamarin, Simon. et. al. Create high-quality images with Stable Diffusion models and deploy them cost-efficiently with Amazon SageMaker. *AWS Machine Learning Blog*. 2023-05-26.
[create-high-quality-images-with-stable-diffusion-models-and-deploy-them-cost-efficiently-with-amazon-sagemaker](#)
(Hämtad 2024-05-20).

Zhou, Mi. Abhishek Vibhanshu, Derdenger Timothy, Kim Jaymo, Srinivasan Kannan. Bias in Generativ AI. *arXiv.org*. [Preprint]. 2024-05-03, 1-21.
<https://doi.org/10.48550/arxiv.2403.02726>
(Hämtad 2024-05-20).

Bildförteckning

Bildförteckningen är indelad i två delar numrerade från 1 - X i båda delarna

Del 1 kapitel 1-3

- Bild 1. [Semiotisk triangel](#). Pierce, Ogden and Richards' Triads ritad av Linda Carlén
- Bild 2. Schema över Artificiell Intelligens ritad av Linda Carlén
- Bild 3 Schema för machine learning/maskininlärning ritad av Linda Carlén
- Bild 4. Artificial neural network ritad av Linda Carlén
- Bild 5. Neuron ritad av Linda Carlén
- Bild 6. [Convolutional layers/lager](#) ritad av Linda Carlén
- Bild 7. [Pooling layer/lager](#) ritad av Linda Carlén
- Bild 7. [Convolutional network: Classification](#) ritad av Linda Carlén
- Bild 8. [Attention Is All You Need](#) by Vaswani.
- Bild 9 Schema: Stable Diffusion [AWS Machine Learning blog](#). ritad Linda Carlén
- Bild 10. Bild 10. [U-net Cere Labs 27-12-2018](#)

Del 2 kapitel 4

Bilder som används i kapitel 4 är genererade i bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney. Genereringen har möjliggjorts genom textfiler, så kallade prompter. Prompterna har författats av Linda Carlén i syfte att åskådliggöra uppsatsens frågeställningar. Enligt bildprogrammen äger Linda Carlén upphovsrätten till genererade bilder baserade på hennes prompter.

Prompt 1: "Fashion of all ages in the city"

Bild nr 1 - nr 3 genererades från Stable Diffusion

Bild nr 4 - nr 6 genererades från Midjourney

Prompt 2: "Fashion people of all ages, **race doesn't matter**"

Bild nr 7 - nr 9 genererades från Stable Diffusion

Bild nr 8 -nr 12 genererades från Midjourney

Prompt 3: “Young fashion people”
Bild nr 13 - nr 15 genererades från Stable Diffusion
Bild nr 16 - nr 18 genererades från Midjourney

Prompt 4: “Young fashion people, **race doesn't matter**”
Bild nr 19 - nr 21 genererades från Stable Diffusion
Bild nr 22 - nr 24 genererades från Midjourney

Prompt 5: “**rich** people wearing glasses at the golfcourse”
Bild nr 25- nr 27 genererades från Stable Diffusion

Prompt 6: “**rich** people in the city wearing glasses”
Bild nr 28 och 30 genererades från Stable Diffusion
Bild nr 29 genererades från Midjourney

Prompt 7: “**poor** people wearing glasses”
Bild nr 31 - nr 33 genererades från Stable Diffusion
Bild nr 34 - nr 36 genererades från Midjourney

Prompt 8: “**collection** of glasses”
Bild nr 37 genererades från Midjourney
Bild nr 38 genererades från Stable Diffusion

Prompt 9: “**desirable** glasses”
Bild nr 39 - nr 40 genererades från Midjourney

Prompt 10: “glasses **latest trends**”
Bild nr 41 genererades från Midjourney

Prompt 11: “**fashiontrends cool** glasses”
Bild nr 42 genererades från Stable Diffusion

Prompt 12: “**desirable shoes for women**”
Bild nr 43-45 genererades från Midjourney
Bild nr 46-48 genererades från Stable diffusion

Prompt 13: “**ugly shoes for women**”
Bild nr 49-51 genererades från Midjourney
Bild nr 52-54 genererades från Stable Diffusion

Prompt 14: “**Desirable shoes for men**”
Bild nr 55-57 genererades från Midjourney
Bild nr 58-60 genererades från Stable Diffusion

Prompt 15: “**Ugly wearable shoes for men**”
Bild nr 61- 63 genererades från Midjourney
Bild nr 64-66 genererades från Stable Diffusion

Populärvetenskaplig sammanfattning

Jag har alltid haft en slags hatkärlek till teknik, framförallt datorer som jag tycker ibland är ytters otrevliga när de inte gör som jag vill. Trots det har AI fångat mitt intresse och designer som min bakgrund är föll jag hejdlöst för bildprogrammen Stable Diffusion och Midjourney. Så när tankarna kring min Master dök upp så var det mest på skämt som AI påtalades. Media svämmar över av AI och det är en AI sommar som är glödhet. AI har blivit vår livskamrat i stort och vi alla måste förhålla oss till dess existens. Men "är det för bra för att vara sant" så är det nog inte det. Inte sant. Visserligen går det inte att komma ifrån dess fördelar som till exempel inom läkarvetenskapen för att fastställa diagnoser och hjälpa företagen med statistik och kunddata, men som Inga Strümpke skriver, det är maskiner. Att förledas att tro att datorerna skulle besitta mänskliga drag som känslor eller logik är förkastligt.

De olika nivåerna inom AI kan vara oerhört tidsbesparande, men vi måste komma ihåg att det är teknik, och datorer kan krascha och program felkodas. För det är inget annat än kod. Kod som framställts av människor för människor.

Stable Diffusion och Midjourney är två bildprogram som genom ett kommando, en prompt, genererar bilder i realtid. Programmen är tränande på väldigt stora mängder data för att tillgodose kunderna till programmen på bästa sätt. Jag hade en hypotes om att de krafter som styr individens val av mode inte är beroende på samhällsdebatter om kön, jämställdhet och ras. Till min hjälp tog jag Stable Diffusion och Midjourney för att generera bilder baserade på enkla prompter som "rik" "fattig" "ras" med flera. Resultatet gav en total bild av häpnadsväckande fördomar vilka bestred allt som samhället kämpar emot. Unga kvinnor skildras med plutande läppar och dimmig blick i glasögonbilder, äldre herrar är distingerade affärsmän medan de fattiga är mörkhyade och av annan kultur än den västerländska. Sociologen Goffman talar om att presentera sig i bästa dager för sin omgivning, Bourdieu diskuterar symboliskt kapital i form av ägande för att stärka sin sociala position. Lipovetsky menar att vi konsumerar för statusvärdet och Weber talar om makt i form av social klass och prestige. Alla dessa faktorer speglas i bilderna, men dessutom ser vi vilka som får betala priset. Naomi Klein belyser den nya koloniseringen av arbetskraft som låses in av kapitalbrist och där globalisering betyder maktlöshet för de fattiga men en gigantisk frihet för de rika.

Sociologerna jag nämnt jobbar mestadels i mikroformat, det vill säga skildrar den enskilde individen, men enskilda bildar grupper. Det kan tyckas harmlöst att normer styr beteende hos den enskilde men sett ur ett större perspektiv bör vi alla se över våra konsumtionsvanor och hur vi ser och respekterar varandra. Det betyder inte att vi skall överge glädjen av att snygga till oss och ge oss ett sjutusan till visuellt utseende för att klättra på samhällsstegen om vi så önskar. Vi har fria val och utbudet är ofantligt. Vad vi bör göra är att fundera över hur vi använder våra kapital, vår status, vår makt och skärsådå vilket pris som vårt mode egentligen debiterar och vem som i slutändan verkligen betalar för vår skönhet. En skönhet som i Stable Diffusion och Midjourney kommer på skam.